

Stavovi studenata Sveučilišta u Zadru prema imigrantima

Šestan, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:488623>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-12**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Sveučilišni diplomski studij
Sociologija

Iva Šestan

**Stavovi studenata Sveučilišta u Zadru prema
imigrantima: utjecaj socijalnog statusa i religioznosti**

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Sveučilišni diplomski studij sociologije (dvopredmetni)

Stavovi studenata Sveučilišta u Zadru prema imigrantima: utjecaj socijalnog statusa i religioznosti

Diplomski rad

Student/ica:

Iva Šestan

Mentor/ica:

Prof.dr.sc. Saša Božić

Komentor/ica:

Doc.dr.sc. Ivan Puzek

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Iva Šestan**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Stavovi studenata Sveučilišta u Zadru prema imigrantima: utjecaj socijalnog statusa i religioznosti** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 18. siječnja 2024.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Ciljevi i svrha rada	3
3. Migracije i stavovi prema imigrantima kroz sociološku teoriju i empiriju	4
3.1. <i>Definiranje migracija</i>	4
3.2. <i>Socijalne posljedice imigracija na društvo primitka</i>	5
3.3. <i>Proces integracije imigranata u društvu primitka</i>	6
3.4. <i>Stavovi prema imigrantima</i>	9
3.4.1. <i>Stavovi prema imigrantima kao odraz ekonomske prijetnje</i>	9
3.4.2. <i>Stavovi prema imigrantima kao odraz kulturne prijetnje</i>	11
3.5. <i>Religioznost i stavovi prema imigrantima</i>	14
3.6. <i>Socijalni status, studenti/ice i stavovi prema imigrantima</i>	15
4. Istraživačka pitanja i hipoteze	18
5. Metodologija	20
5.1. <i>Metoda istraživanja</i>	20
5.2. <i>Uzorak istraživanja</i>	22
6. Rezultati istraživanja	24
6.1. <i>Povezanost sociodemografskih karakteristika i stavova prema imigrantima</i>	24
6.2. <i>Povezanost socijalnog statusa sa stavovima prema imigrantima</i>	28
6.3. <i>Povezanost percepcije o usponu/padu socijalnog položaja u budućnosti sa stavovima prema imigrantima</i>	30
6.4. <i>Religioznost i stavovi prema imigrantima</i>	33
6.5. <i>Socijalna distanca ispitanika/ica prema imigrantima s obzirom na etničku pripadnost</i>	36
7. Rasprava	40
8. Zaključak	44
9. Prilozi	46

9.1. <i>Popis tablica</i>	46
9.2. <i>Anketni upitnik</i>	47
10. Popis literature	52

Sažetak

Stavovi studenata Sveučilišta u Zadru prema imigrantima: utjecaj socijalnog statusa i religioznosti

Fokus ovog diplomskog rada odnosi se na ispitivanje i analiziranje stavova prema imigrantima kod studenata/ica Sveučilišta u Zadru. Jedan od primarnih ciljeva istraživačkog dijela rada odnosio se na ispitivanje povezanosti između socijalnog statusa i religioznosti kod ispitanika sa izražavanjem stavova prema imigrantima. Ujedno, u ovom radu se analizirala povezanost pojedinih sociodemografskih karakteristika sa izražavanjem stavova i socijalne distance prema imigrantima. U istraživanju je sveukupno sudjelovalo 163 ispitanika/ica, odnosno studenata/ica Sveučilišta u Zadru dok su podaci prikupljeni anketnim upitnikom tijekom zimskog semestra akademske godine 2023/24. Uzorak istraživanja objedinjuje studente/ice svih godina studija i različitih studentskih usmjerenja. Prikupljeni rezultati analizirani su pomoću nekoliko statističkih analiza koje su se odnosile na višestruku regresijsku analizu, opću linearnu regresijsku analizu, deskriptivnu statističku analizu te korelacijsku analizu. Dobiveni podaci pružaju uvid u korelacijske odnose između socijalnog statusa, percepcije o usponu/padu socijalnog položaja u budućnosti, religioznosti te sociodemografskih karakteristika sa stavovima prema imigrantima.

Ključni pojmovi: imigranti, studenti, socijalni status, religioznost

Summary

Attitudes of students of the University of Zadar towards immigrants: influence of social status and religiosity

The focus of this thesis is on examining and analyzing attitudes towards immigrants among students at the University of Zadar. One of the primary goals of the research part of the thesis was to examine the connection between social status and religiosity in respondents along with expression of attitudes towards immigrants. At the same time, this paper analyzed the link of certain sociodemographic characteristics with the expression of attitudes and social distance towards immigrants. A total of 163 respondents, i.e. students of the University of Zadar, participated in the research, while the data were collected through a questionnaire during the winter semester of the academic year 2023/24. The research sample includes students of all years of study and different student orientations. The collected results were analyzed using

several statistical analyses, which referred to multiple regression analysis, general linear regression analysis, descriptive statistical analysis and correlation analysis. The obtained data provide an insight into the correlation between social status, perception of the rise/fall of social position in the future, religiosity and sociodemographic characteristics with attitudes towards immigrants.

Key words: immigrants, students, social status, religiosity

1. Uvod

Usporedno s razvojem globalizacijskih procesa u 21. stoljeću posljedično dolazi do sve intenzivnijih migracijskih kretanja stanovništva (Gregurović, 2019). Mesić (2002a) naglašava ranije kako se međunarodne migracije mogu smatrati „konstitutivnim djelom globalizacijskih procesa“ (Mesić, 2002a:7). S obzirom na spomenuti rast i širenje migracija u današnjici, neminovno je kako dolazi do promjena u ekonomskom, političkom i socijalnom aspektu. Jedna od spomenutih promjena odnosi se i na povećanje etničkih i kulturnih razlika u europskom društvu (Lalić Novak i Giljević, 2019). S obzirom na trend povećanja migracija, problematika integracije imigranata u društvo primitka biva sve izraženija.

Aktualnost i relevantnost bavljenja migracijskim tematikama ogleda se u činjenici kako migracijski trendovi ne zaobilaze ni Republiku Hrvatsku. To je vidljivo na mikrorazini s obzirom da se u društvenoj svakodnevnici sve češće imamo priliku susretati i stupati u interakcije s pripadnicima različitih etničkih skupina ali i na makrorazini uzmu li se u obzir samo brojke prijavljenih dozvola za rad i boravak stranih državljana (Ministarstvo unutarnjih poslova RH, 2023). S obzirom na navedeno, neizostavno pitanje koje se nameće u ovom kontekstu odnosi se na to kakvi su zapravo stavovi hrvatske populacije prema etničkim i kulturnim različitostima, odnosno prema imigrantima? S obzirom da je proces integracije imigranata dvosmjernan proces i da njegova uspješnost uvelike ovisi o razinama prihvaćanja etničke i kulturne različitosti domicilnog stanovništva (Popović, 2015), ispitivanje stavova prema migrantima u ovom kontekstu smatra se iznimno važnim i aktualnim društvenim pitanjem.

U sklopu ovog diplomskog rada provedeno je kvantitativno istraživanje koje je usmjereno na ispitivanje i analiziranje stavova studentske populacije Sveučilišta u Zadru prema imigrantima. Jedan od primarnih ciljeva rada odnosi se na analizu povezanosti socijalnog statusa te percepcije o usponu ili padu socijalnog statusa u budućnosti kod studenata/ica sa stavovima prema imigrantima. Osim socijalnog statusa, ovaj rad razmatra i korelacijski odnos religioznosti te religijske samoidentifikacije ispitanika/ica sa stavovima prema stranim useljenicima. Uz to, cilj je također utvrditi u kojoj mjeri pojedine sociodemografske karakteristike ispitanika/ica mogu predstavljati značajne indikatore u objašnjavanju stavova prema imigrantima. Rezultati pojedinih već provedenih istraživanja ukazali su na to kako se pojedini indikatori socijalnog statusa te religioznost mogu smatrati važnim odrednicama u

objašnjavanju stavova prema imigrantima. Takav primjer pronalazi se u istraživanju koje je proveo Kocak (2021) u kojem dobiveni rezultati ukazuju na povezanost socioekonomskog statusa i religioznosti kod ispitanika/ica sa izražavanjem socijalne distance prema imigrantima.

Na samom početku rada prikazan je uvod u tematiku koju ovaj rad problematizira kao i ciljevi i svrha rada. Potom su definirani neki od osnovnih pojmova iz područja sociologije migracija koji se odnose na klasifikaciju migracija, motive migracije, društveni pluralizam te proces integracije imigranata. Nadalje, oslanjajući se na pojedina teorijska polazišta i rezultate već postojećih istraživanja, u radu su prikazana objašnjenja razlika u stavovima prema imigrantima posebice u kontekstu formiranja antiimigracijskih stavova u društvu primitka. Osim toga, analiziran je odnos religioznosti i etnocentrističnih te stereotipnih stavova. I naposljetku, analiziran je odnos socijalnog statusa studenata/ica i stavova prema imigrantima.

U drugom dijelu rada, prikazana je metodologija istraživačkog rada, odnosno prikazane su i opisane korištene metode, uzorak ispitanika/ica koji su sudjelovali u istraživanju te opis postupka prikupljanja i obrade podataka. Potom su prikazani dobiveni rezultati istraživanja koji objedinjuju stavove ispitanika/ica prema imigrantima te ukazuju na odnos povezanosti socijalnog statusa i religioznosti kod studenata/ica sa stavovima. I na samom kraju rada nalazi se rasprava oko dobivenih podataka te kratak pregled napisanog i zaključne misli vezane uz ovu tematiku.

2. Ciljevi i svrha rada

U sklopu ovog kvantitativnog istraživanja ispitivali su se stavovi prema imigrantima s obzirom na socijalni status i religioznost kod studenata Sveučilišta u Zadru. Preciznije rečeno, fokus ovog rada je na ispitivanju i analiziranju povezanosti između odrednica socijalnog statusa studenata te stupnja religioznosti i religijske samoidentifikacije sa stavovima prema imigrantima. Ovim istraživanjem nastoji se steći uvid u stavove studenata Sveučilišta u Zadru prema stranim useljenicima te ispitati mogu li se takvi stavovi objasniti s obzirom na društveni položaj studenata i religioznost. Za procjenu socijalnog statusa studenata koristio se višedimenzionalan pristup koji obuhvaća sljedeće dimenzije: razinu obrazovanja oca i majke, visinu mjesečnih prihoda u kućanstva, samoprocjenu socioekonomskog statusa, samoprocjenu pripadnosti društvenoj klasi te percepciju ispitanika/ica o usponu ili padu socijalnog položaja u budućnosti. Uz to, s ciljem dobivanja šireg uvida u istraživanu tematiku u ovom istraživanju ispitivala se razina socijalne distance prema imigrantima s obzirom na njihovu etničku pripadnost kao i povezanost sociodemografskih karakteristika ispitanika/ica sa stavovima prema imigrantima.

Cilj ovog istraživanja je ispitati i objasniti stavove studenata/ica prema imigrantima s obzirom na njihov društveni položaj i stupanj religioznosti. Dobivenim podacima nastojat će se steći širi uvid u istraživanu problematiku te se namjerava na taj način doprinijeti obogaćivanju spoznaje u okviru ove teme. Obogaćivanje spoznaje ogleda se u empirijskom i teorijskom doprinosu znanosti u kontekstu sociologije migracija.

3. Migracije i stavovi prema imigrantima kroz sociološku teoriju i empiriju

3.1. Definiranje migracija

Iako migracija podrazumijeva prostorno kretanje, svako kretanje u određenom geoprostoru nije nužno migracija. Drugim riječima, migraciju determinira razdaljina odnosno udaljenost kretanja, vremenski interval i aktivnost (Standing, 1984, prema Mesić, 2002b). Najjednostavnije rečeno, migriranje stoga pretpostavlja privremenu ili trajnu promjenu boravišta. S ciljem razumijevanja procesa migracije te njenih posljedica koje su uočljive i na mikro i na makrorazini, prvotno je potrebno prikazati njenu osnovnu klasifikaciju. Prvenstveno, migracije možemo razlikovati s obzirom na trajanje, kauzalnost, brojčanost i domet te s obzirom na dobrovoljne i nedobrovoljne migracije. Tako primjerice razlikujemo migracije na dugu i kratku razdaljinu; na dugoročne ili periodične/sezonske migracije; na masovne, umjerene ili slabe; na ekonomske i neekonomske i slično (Mesić, 2002b).

S ciljem razumijevanja ljudskih migracija, razvijen je niz teorijskih pristupa koji za cilj imaju objasniti i rasvijetliti motive za imigracijom. Teorija potiskivanja i privlačenja te neoklasična teorija tradicionalne su perspektive koje se bave objašnjenjem međunarodnih migracija. S obzirom na kauzalnost migracija, teorija potiskivanja i privlačenja polazi od pretpostavke kako je migriranje stanovništva potaknuto kombinacijom potisnih ili *push* i privlačnih ili *pull* faktora, odnosno čimbenicima koji potiču pojedince na iseljavanje te čimbenike koji ih privlače u određeno odredište. Najčešće je riječ o socioekonomskim čimbenicima poput lakših mogućnosti zapošljavanja te mogućnosti ostvarivanja veće zarade, veće mogućnosti socijalne mobilnosti i slično (Mesić, 2002b). Neoklasični teorijski pristupi u objašnjenju motiva migracije također u fokus stavljaju ekonomske čimbenike naglašavajući kako su tržište rada, nejednaka raspodjela kapitala te želja za maksimiziranjem zarade najznačajniji čimbenici u analizi razloga iseljavanja. S druge strane, Božić i Burić (2005) ističu kako teorije koje su orijentirane isključivo na ekonomske čimbenike stavljaju naglasak isključivo na racionalni aspekte iseljavanja, premda to ne mora biti nužno slučaj. Tako su primjerice mnoga iseljavanja potaknuta socijalnim determinantama kao što su bliskost sa članovima obitelji i slično. Drugim riječima, ekonomski čimbenici jesu značajni u objašnjenju motiva za migracijom ali maksimiziranje prihoda i zarade nije uvijek presudan razlog za iseljavanjem.

S obzirom na navedeno, suvremene teorije migracije naglašavaju važnost socijalnih, psiholoških, bihevioralnih čimbenika migriranja. Kako navodi Castles (2010) suvremene teorije migracije udaljavaju se od ekonomskog obrasca u analizi migracija s obzirom da se sve češće susrećemo s primjerima promjenom mjesta prebivališta zbog studiranja, sklapanja braka, stila života, novih iskustava i slično ističući tako dinamičnost i fluidnost života u postmodernom društvu. Slično tvrdi i Wolpert (1965) koji navodi kako odluka o migraciji kao i o ostanku u zemlji imigracije pojedinca ili grupe nije potaknuta isključivo ekonomskim čimbenicima. Drugim riječima, Wolpert (1965) smatra da je neizostavno uzeti u obzir percepciju pojedinca o korisnosti migracije, ne misleći pritom isključivo na ekonomsku korisnost. Dakle, ključni prediktor migracije je procjena razine osobnog zadovoljstva i osobne koristi iseljavanja koje se, primjerice, može ogledati u uspješnoj integraciji u novoj okolini ili u stjecanju boljeg društvenog statusa i ugleda u zemlji imigracije. Teorijska polazišta spomenutog mikro pristupa polaze od činjenice kako je sam proces migracije koji obuhvaća i proces odlučivanja za iseljenjem kao i ostanak u zemlji iseljavanja određen sposobnostima i potrebama pojedinca ali i prednostima koje pojedinac ostvaruje preseljenjem u novu okolinu. Uz spomenute ekonomske i neekonomske čimbenike koji pokreću proces migriranja, Bernard i Perales (2021) smatraju kako prethodna iskustva migriranja povećavaju vjerojatnost migriranja u budućnosti implicirajući tako kako se proces migriranja može nazvati naučenim ponašanjem. Spomenuti autori kako se prethodna iskustva migriranja smatraju značajnim prediktorom u objašnjavanju i razumijevanju prostornog kretanja pojedinaca.

3.2. Socijalne posljedice imigracija na društvo primitka

S obzirom da je migriranje stanovništva u današnjici, kako mnogi autori ističu, izraženije no ikad, neminovno je da migracije ostavljaju značajne posljedice kako i na imigracijske tako i na emigracijske zemlje u socijalnom, demografskom, ekonomskom i kulturnom aspektu. Suvremeni, globalizacijski migracijski trendovi ne zaobilaze ni Hrvatsku, barem u kontekstu imigracije. Tako primjerice, kako navodi Državni zavod za statistiku (2022) u 2021. godini Hrvatsku je napustilo 40 424 osoba dok se s druge strane 35 912 osoba u istom periodu doselilo u Hrvatsku. To je vidljivo i samim pregledom broja useljenih u proteklih nekoliko godina. Tako se primjerice, u 2012. godini u Hrvatsku se doselilo 8 959 osoba iz inozemstva, dok je u 2019. godini zabilježeno 37 726 useljenja stranih državljana što ukazuje na porast broja imigracija na hrvatskim prostorima. Premda, važno je istaknuti kako je ovo tek

ilustrativni prikaz broja useljenih inozemnih državljana s obzirom da izostaju podaci o odjavljivanju imigranata kao i statistički podaci o stranim sezonskim radnicima. Osim Državnog zavoda za statistiku, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske također bilježi porast broja prijavljenih dozvola za rad i boravak. Tako je primjerice, ako se uzmu u obzir podaci novih, produljenih i sezonskih radnih dozvola, u 2023. godini je izdano ukupno 172 499 dozvola za rad i boravak na razini Republike Hrvatske. Spomenuti podaci ukazuju na činjenicu kako Hrvatska nije više isključivo emigracijska već i imigracijska zemlja s obzirom na povećanje stope useljavanja imigranata radnika (Božić, Kuzmanović i Barada, 2013)

Povećanje broja migranata ujedno doprinosi i promjeni etničke, kulturne i religijske strukture stanovništva u kontekstu njegove homogenosti odnosno heterogenosti. Preciznije rečeno, povećanje broja imigranata doprinosi razvoju pluralizma u društvu u pogledu razvoja socijalnih, etničkih, kulturnih, religijskih razlika među stanovništvom. U tom kontekstu možemo govoriti o razvoju pluralnog i pluralističkog društva. Drugim riječima, pluralna i pluralistička društva obilježava kulturna, etnička, religijska i jezična heterogenost. Obilježje distinkcije između pluralnih i pluralističkih društava odnosi se na političku dimenziju, odnosno etničke i kulturne zajednice se u pluralnim društvima grupiraju u zasebna politička tijela (Kasapović, 2011). Pluralistična društva definirana su postojanjem kulturnih grupa koje dijelimo na domicilno stanovništvo, nacionalne manjine i imigrante. S druge strane, iako se nerijetko percipiraju kao gotovo istoznačni pojmovi, postoje pojmovne razlike između multikulturalizma i pluralizma. Temeljno obilježje multikulturalizma odnosi se na ravnopravnost i uključenost svih članova društva dok pluralističnost označava samo prisutnost različitosti. Drugim riječima, multikulturalizam se može definirati kao jedan od oblika pluralizma. Kako navode Berry i Sam (2014) multikulturalna društva definiraju tri ključna obilježja: postojanje etničkih i kulturnih različitosti među članovima društva; postojanje politika koje nastoje podržavati ili suzbiti kulturne raznolikosti te razvoj pozitivnih ili negativnih stavova društva prema kulturnoj različitosti.

3.3. Proces integracije imigranata u društvu primitka

S obzirom na sve veći broj imigranata u Hrvatskom društvu, nezaobilazno pitanje koje se nameće u analizi ove tematike je pitanje njihove integracije u društvo primitka. Berry (2001) u kontekstu prilagodbe imigranata u novu okolinu, navodi kako možemo razlikovati nekoliko stupnjeva prilagodbe, odnosno nekoliko stupnjeva prihvaćanja i neprihvaćanja seta kulturnih

vrijednosti imigranata. Riječ je o procesima asimilacije, integracije, separacije i marginalizacije. Integraciju prepoznajemo u situacijama kada migranti nastoje i žele zadržati svoj kulturni i etnički identitet koji se razlikuje od identiteta većinskog stanovništva te pritom participirati u društvu primitka kao njegov sastavni dio. Kako navodi Božić (1997) možemo govoriti o socio-ekonomskoj, kulturnoj, socijalnoj i pravno-političkoj uključenosti odnosno integraciji migranata. S druge strane, kod procesa asimilacije uočljivo je upravo suprotno, odnosno preuzimanje i usvajanje društvenih i kulturnih vrijednosti i normi većinskog stanovništva i odbacivanje vlastitog kulturnog identiteta (Berry, 2001). Spomenuti procesi označavaju promjene na obje strane, odnosno i u dominantnoj i u podređenoj kulturi. Kako navodi Čičak-Chand (1996) asimilacija i integracija imigranata u društvo primitka može se objasniti odnosima moći. Referirajući se na primjere prilagodbe radnih britanskih migranata pred kraj 20. stoljeća, Čičak-Chand (1996) navodi kako su se imigranti ponajviše naseljavali u unutrašnjosti zemlje, u siromašnijim radničkim četvrtima u kojima je bila izražena visoka stopa nezaposlenosti i slabije obrazovne mogućnostima što je dodatno produbilo i istaknulo položaje nejednakosti između domaćeg i doseljenog stanovništva s obzirom da su se imigranti, posebice oni iz azijskih zemalja nalazili na dnu socijalne ljestvice bez obzira na obrazovna postignuća. Uz to, prisutnost diskriminatornih i stereotipnih stavova od strane domicilnog stanovništva bila je itekako izražena što ukazuje na snažan socijalni disbalans moći. Slično tvrde i Lalić Novak i Giljević (2019) navodeći kako se Europa trenutno susreće sa izazovima integracije imigranata s obzirom na probleme nemogućnosti pronalaska zaposlenja i odgovarajućeg smještaja, povećanog rizika od siromaštva te socijalne isključenosti. Stoga se adekvatan razvoj, upravljanje i uređenje integracijskih politika smatra izuzetno važnim čimbenikom uspješne integracije migranata.

Pitanje integracije imigranata vidljivo je i na institucionalnoj razini. Preciznije rečeno, uspješnost integracije imigranata determinirana je i postojećim zakonskim okvirom, odnosno politikama čiji je fokus usmjeren na učinkovitost njihove integracije. Integracija se u ovom kontekstu percipira kao dvosmjernan proces, a stupanj integracije imigranata može se objasniti politikama kako zemlje primateljice tako i zemlje pošiljateljice (Gray, 2006). S tim ciljem, može se reći kako je ključno njegovati partnerske odnose među državama, međusobno razvijati socijalne politike te razvoj smjernica i preporuka za integraciju i poboljšanje.

Integracijske politike Europske Unije prema akcijskom planu iz 2016. godine primarno su orijentirane na: pripremu lokalnih zajednica s ciljem prihvaćanja imigranata, osiguravanje inkluzivnog obrazovanja; pružanje zdravstvene zaštite, jednake mogućnosti zaposlenja i

stručnog osposobljavanja te osiguravanje aktivne participacije u zajednici te društvenu uključenost (Lalić Novak i Giljević, 2023). Kako navodi Učkar (2017) prema sjednici Vijeća Europe za razdoblje od 2014. do 2019. godine, primarni ciljevi odnosili su se na unaprjeđenje vanjskih i unutarnjih migracijskih politika posebice u kontekstu sukobljavanja s izazovima koji sa sobom nose pitanja zaštite slobode, sigurnosti i prava. Drugim riječima, primarni cilj bio je unaprijediti partnerske odnose među zemljama, posebice među zemljama trećeg svijeta što bi u konačnici doprinijelo zaštiti europskog gospodarstva i tržišta rada te suzbijanje opasnosti od povećavanje stope kriminala. Isto tako, Učkar (2017) naglašava kako su migracije unutar Europskoj Uniji od ključnog značaja i važnosti s obzirom da pridonose „vitalnosti i konkurentnosti EU koja zbog demografskih odnosa i odnosa na tržištu rada nije sposobna osigurati potrebnu radnu snagu među domaćim stanovništvom“ (Učkar, 2017:136).

S ciljem efikasne i učinkovite integracije imigranata u društva primitaka donesen je niz strateških dokumenata od strane vladajućih tijela. Tako primjerice prema *Akcijskom planu integracije i kohezije za razdoblje od 2021. do 2027. godine* definirano je nekoliko ključnih ciljeva i ishoda njegove implementacije. Prvi cilj odnosi se na poticanje društvene uključenosti svakog člana društva bez obzira na spol, rasu, nacionalnost, vjeroispovijest, zatim na poticanje društvene kohezije, poštivanje ljudskih prava i sloboda i slično. S ciljem kreiranja aktivnog i progresivnog društva, važno je da svi članovi društva doprinose boljitku zajednice i podizanju kvalitete života svakog sudionika tog društva. Stoga se očekuje da prihvatno društvo stvori adekvatne uvjete za učinkovitu integraciju a od migranata da se integriraju. Nadalje, važno je da europske politike razviju alate za praćenje i koordinaciju te da razviju strategije pružanja financijske potpore posebice u domenama u kojima je to najpotrebnije kao što su obrazovanje, zapošljavanje i zdravstvena zaštita na globalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Osim financijske potpore, ključni su i mehanizmi socijalne podrške za integracijom, odnosno razvoj mreža, projekata i programa za provedbu integracijskog procesa i pružanja podrške i pomoći migrantima. Također, jedan od najvažnijih ciljeva koji se navodi u *Akcijskom planu integracije i inkluzije 2021.-2027* odnosi se na borbu i suzbijanje rasizma, ksenofobije i bilo kakvog drugog oblika diskriminacije, netolerancije i socijalnog isključivanja imigranata (Akcijski plan integracije i inkluzije 2021-2027).

Međutim, ono što ističu Božić i Kutli (2018), spomenute integracijske politike gotovo posve zanemaruju iskustvo svakodnevice i osobnog iskustva prilagodbe migranata u društvo primitka. „Najvažnijim europskim dokumentima koji se tiču integracije migranata nedostaje ponajprije uvid u društvenu stvarnost migranata, ali i u specifičnosti populacija te društvenih

okvira u koje bi se novi migranti, prema simplificiranim pretpostavkama postojećih dokumenata, trebali u konačnici u potpunosti uklopiti“ (Božić i Kuti, 2018:50). Osim toga, spomenuti autori iznose niz nelogičnosti vezanih uz integracijske politike Europske Unije. Prvi problem leži u generalizaciji mjera koje bi trebale pospješiti integraciju migranata unutar EU čime se direktno zanemaruju nacionalna i lokalna obilježja pojedinih zemalja i naselja koje migranti naseljavaju kao i sociodemografska obilježja doseljenika. Također, svojevrsni problem leži u neprovođenju kontrole provedbe određenih mjera te problem potencijalnog sankcioniranja neprovedenih mjera (Božić i Kuti, 2018).

3.4. Stavovi prema imigrantima

S obzirom da je integracija dvosmjerni proces, može se reći kako njena uspješnost ovisi o nizu čimbenika koji se ogledaju u percepciji domaćeg stanovništva prema migrantima. Drugim riječima, proces integracije imigranata može biti usporen ili onemogućen ukoliko društvo primitka posjeduje stereotipne, negativne i antiimigrantske stavove. Kako navode Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes (2012) antiimigracijski, odnosno negativni stavovi prema migrantima najčešće su odraz percepcije o ekonomskoj, kulturnoj, socijalnoj, demografskoj i sigurnosnoj prijetnji tj. ugrozi migranata u odnosu na domaće stanovništvo. Može se reći kako su antiimigracijski stavovi nerijetko odraz borbe za resursima izražene ponajviše na tržišnom polju između domaćeg i doseljenog stanovništva. S druge strane, negativni stavovi prema migrantima mogu biti odraz simboličke prijetnje koja se ogleda u prijetnji prema nacionalnom identitetu, odnosno prema kulturi pojedinog naroda. Kada govorimo o prijetnji, Hellwig i Sino (2016) navode kako treba razlikovati stvarnu prijetnju od one percipirane te kako se stavovi mogu razlikovati s obzirom na skupine migranata. Primjerice, stanovništvo tako može iskazati negativne stavove prema određenoj skupini imigranata, dok prema nekoj drugoj može iskazati pozitivne. Realna se prijetnja ogleda u borbi za određene resurse kao što su primjerice radna mjesta dok se simbolička prijetnja odnosi na ugrozu nacionalnog i kulturnog identiteta pojedinog društva.

3.4.1. Stavovi prema imigrantima kao odraz ekonomske prijetnje

Kada je riječ o potencijalnoj ekonomskoj ugrozi imigranata u odnosu na domaće stanovništvo, postoji niz teorija koje nastoje objasniti negativne stavove stanovništva prema

imigrantima. Drugim riječima, negativna percepcija može se objasniti konkurentskim odnosima na tržištu rada između domaćeg i doseljenog stanovništva. Isto tako, Gregurović, Kuti i Župarić-Iljić (2016) ističu kako je ovaj oblik percepcije kod stanovništva često odraz trenutnog ekonomskog stanja u državi. Primjerice, ukoliko pojedina zemlja bilježi visoke stope nezaposlenosti, vjerojatnije je da će njeno stanovništvo iskazivati antiimigracijske i ksenofobne stavove prema radnicima imigrantima. Nadalje, Hainmueller i Hopkins (2014), referirajući se na rezultate pojedinih provedenih istraživanja koja ispituju stavove stanovništva prema imigrantima, navode kako postoji određena vjerojatnost da će domaće stanovništvo iskazati negativnije stavove prema migrantima koji imaju istu razinu kvalificiranosti kao i oni sami. Tako primjerice rezultati istraživanja na američkoj populaciji ukazuju na to kako su pojedinci s višom razinom obrazovanja iskazivali veću potporu prema nisko kvalificiranim stranim radnicima. Uz to, Hainmueller i Hopkins (2014) navode kako visokoobrazovni pojedinci iskazuju nižu razinu etnocentrizma, manje su skloni predrasudama općenito te češće uviđaju pozitivne učinke migracija. Također, pojedinci s nižim razinama obrazovanja te pojedinci koji obavljaju nisko kvalificirane poslove vjerojatnije će iskazati negativnije stavove prema useljavanju migranata s obzirom da su primorani natjecati se s imigrantima za slabije plaćena radna mjesta (Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes, 2012).

Sličnost je vidljiva i u hrvatskom kontekstu, barem što se tiče područja istočne Slavonije s obzirom na rezultate istraživanja koje su proveli Gregurović, Kuti i Župarić-Iljić (2016) koji ukazuju na to kako ispitanici/ice s nižim stupnjem obrazovanja češće iskazuju negativne stavove prema migrantima radnicima. Također, prema dobivenim rezultatima istraživanja koje su proveli Franc, Šakić i Kaliterna Lipovčan (2010) pokazalo se kako je percipirana ekonomska prijetnja najvažnija determinanta u oblikovanju stavova prema imigrantima u usporedbi sa kulturnom i sigurnosnom prijetnjom. Samoprocjena životnog standarda se pokazala statistički značajnim prediktorom u oblikovanju stavova prema imigrantima, pri čemu ispitanici/ice koji procjenjuju svoj standard boljim iskazuju i pozitivnije stavove prema doseljenicima. Također, kada je riječ o percepciji stanovništva u pogledu ekonomske ugroze i prijetnje, Davidov i suradnici (2019) navode kako su posebno osjetljive socijalne skupine nezaposleni te zaposleni s niskim mjesečnim приходima, a negativni stavovi prema imigrantima mogu biti posebice izraženi kroz razdoblja gospodarskih kriza i recesija. Analizom povezanosti socio-demografskih karakteristika ispitanika/ica i ekonomske isključivosti prema migrantima, pojedini su autori došli do zaključka kako negativnije stavove izražavaju ispitanici koji žive u naseljima srednje veličine (od 10 000 do 100 000 stanovnika) te ispitanici/ice stariji od 70

godina (Čačić-Kumpes, Gregurović, Kumpes, 2012). Spol se također pokazao statistički značajnim prediktorom u objašnjavanju stavova prema migrantima pri čemu su muškarci skloniji izražavanju manje pozitivnih stavova prema imigrantima u odnosu na žene (Schweitzer i dr., 2005).

Da je hrvatsko stanovništvo sklono percipirati imigrante kao ekonomsku prijetnju pokazuju rezultati istraživanja kojeg su proveli Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes (2012) 2009. godine na uzorku od 1300 punoljetnih hrvatskih građana i građanki pri čemu više od polovice ispitanika/ica, točnije njih 55,3% smatra da bi hrvatska vlada trebala zabraniti uvoz stranih radnika. Uz to, 59,3% ispitanika/ica istaknulo je kako prednost prilikom zapošljavanja uvijek treba dati domaćem radniku ukoliko posjeduje iste kvalifikacije kao i strani radnik. Međutim, zanimljivo je naglasiti kako usprkos percipiranoj ekonomskoj prijetnji, najveći stupanj bliskosti s imigrantom koji su ispitanici/ice spremni ostvariti odnosio se na rad u zajedničkom kolektivu, odnosno većina njih bi pristala da im imigrant bude kolega na poslu (Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes, 2012). S druge strane, Božić, Kuzmanović i Barada (2013) proveli su istraživanje koje je usmjereno na problematiku integracije stranih radnika, čiji rezultati ukazuju kako strani radnici najveći broj socijalnih interakcija ostvaruju upravo na radnom mjestu što u konačnici doprinosi smanjenju njihove socijalne isključenosti.

3.4.2. Stavovi prema imigrantima kao odraz kulturne prijetnje

Osim percepcije realnog sukoba i prijetnje koja se ogleda u borbi za ekonomske resurse, stavovi prema imigrantima mogu biti oblikovani strahom od kulturne ugroze. Percepcija kulturne, odnosno simboličke prijetnje često se odražava kroz ugrozu prema nacionalnom identitetu nekog društva, odnosno prema običajima, vrijednostima, normama, kulturi, jeziku i slično. Uz to, negativni stavovi prema imigrantima mogu biti pokazatelj straha prema ugrozi kulturne homogenosti nekog društva. Pritom, važno je naglasiti kako simbolička prijetnja ne mora biti istovjetna sa stvarnom prijetnjom, već je riječ o percepciji prijetnje koja je odraz stereotipa, predrasuda i netolerancije (Šram, 2010). Spomenuti strah od useljavanja imigranata u kulturnom kontekstu nerijetko je temelj uvjerenja o nemogućnosti asimilacije imigranata zbog čimbenika kao što su jezik, kultura, religija, običaji te zbog „kontaminacije“ kulture većinskog stanovništva (Newman i sur., 2012). Osim toga, kako navodi Šram (2010) negativni stavovi prema imigrantima ujedno mogu biti odraz etnocentrističnih uvjerenja. Glavne odlike entocentrizma su osjećaj važnosti i superiornosti pripadnika vlastite nacije i kulture, interes za

kulturno homogenom i čistom nacijom te isključivost prema kulturnoj različitosti. Uz to, kako navode Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes (2012) neprijateljski stav domaćeg stanovništva prema migrantima može se objasniti pomoću teorije međugrupnog sukoba koja polazi od pretpostavke kako će dominantna skupina osjećati da ima više prava ili jedino pravo na resurse u društvu.

Osjećaj kulturne prijetnje, kako navode Newman i suradnici (2012) može se javiti i prilikom osobnog kontakta s pripadnikom druge kulture pri čemu može doći do javljanja kulturne dezorijentiranosti i šoka te smanjenog osjećaja socijalne kompetencije. Međutim, pojedina provedena istraživanja pokazuju upravo suprotno, odnosno kako ostvarivanje socijalne interakcije s imigrantima doprinosi razvoju pozitivnih stavova prema migrantima. Slično tvrdi i Weber (2015) referirajući se na primjer iz Sjedinjenih Američkih Država u kojima su etnički mješovita susjedstva i radna mjesta doprinijela smanjivanju antiimigracijskih stavova.

Istraživanja koja su se bavila analizom povezanosti sociodemografskih karakteristika i stavova prema imigrantima pružaju nam uvid u to koje su društvene skupine sklonije iskazivanju negativnih stavova povezanih s kulturnom prijetnjom prema imigrantima. Rezultati istraživanja koje su proveli Newman i suradnici (2012) ukazuju na to kako se razina obrazovanja može smatrati statistički značajnim prediktorom u izražavanju kulturne prijetnje prema migrantima pri čemu su ispitanici/ice s višim stupnjem obrazovanja iskazivali pozitivnije stavove prema imigrantima. Ranije spomenuto istraživanje koje su proveli Čačić-Kumpes i suradnici iz 2009. godine također se bavilo ispitivanjem kulturne prijetnje prema migrantima na uzorku punoljetnih građana Republike Hrvatske. Rezultati koje su dobili upućuju na to kako hrvatsko stanovništvo imigrante percipira kao kulturnu prijetnju puno manje nego ekonomsku. Tako primjerice 23% ispitanika/ica smatra kako bi imigranti mogli ugroziti našu kulturu i običaje, a sociodemografska skupina koja iskazuje negativnije stavove prema imigrantima odnosi se na ispitanike/ice starije od 70 godina te na ispitanike/ice niže razine obrazovanja što je donekle očekivano s obzirom da su pojedinci s višom razinom obrazovanja češće tolerantniji prema kulturnim i etničkim razlikama.

Centar za mirovne studije Republike Hrvatske 2017. godine provodi istraživanje koje je usmjereno na ispitivanje ksenofobnih i diskriminatornih stavova kod građana Republike Hrvatske. Važno je pritom naglasiti kako godinu dana ranije od same provedbe spomenutog istraživanja došlo do porasta broja izbjeglica, stoga analizirani stavovi ispitanika/ica mogu biti

odraz tada aktualnog zbivanja u državi. Autori izvještaja su to i primijetili, uspoređujući rezultate stavova prema imigrantima koje su prikupili istraživanjem 2013. godine te rezultate iz 2017. godine gdje je vidljivo kako su antiimigracijski stavovi bili izraženiji za vrijeme migrantske krize. Slično kao i kod ranije spomenutog istraživanja kojeg je provela Čačić-Kumpes sa suradnicima iz 2012. godine, može se reći kako su i rezultati istraživanja Centra za mirovne studije ukazali na relativno visoke postotke diskriminatornih stavova. Primjerice, 41,5% ispitanika/ica navelo je kako se ne osjeća ugodno u kontaktu s imigrantom, 52,4% ispitanika/ica smatra kako će s povećanjem broja imigranata porasti i stopa kriminala dok 55,2% ispitanika/ica navodi kako strani radnici oduzimaju radna mjesta domaćem stanovništvu (Centar za mirovne studije, 2017). Što se tiče percepcije domaćeg stanovništva prema imigrantima u kontekstu potencijalne kulturne prijetnje, uočena je niža razina diskriminatornosti pa tako primjerice 27,5% ispitanika/ica smatra kako bi se imigranti trebali odreći vlastitog kulturnog naslijeđa te preuzeti kulturne vrijednosti domaćeg stanovništva. Dakle, može se zaključiti kako hrvatsko stanovništvo pretežno izražava stereotipne, neprijateljske stavove prema imigrantima uzmemo li u obzir da više od polovice ispitanika/ica izražava određenu vrstu straha povezanu s doseljavanjem stranog stanovništva.

Prezentirane rezultate istraživanja o stavovima prema imigrantima zanimljivo je usporediti sa stavovima hrvatskih građana prema kulturnoj raznolikosti. Bagić i Mesić (2011) analizirali su dobivene rezultate istraživanja prikupljenom na uzorku od 1000 ispitanika/ica starijih od 15 godina na području Republike Hrvatske. Rezultati su odražavali stavove ispitanika/ica prema kulturnim i ostalim različitostima u hrvatskom društvu. Među dobivenim podacima uočeni su pozitivni i otvoreni stavovi ispitanika/ica prema kulturnim različitostima uzmemo li u obzir kako je više od polovice ispitanika/ica (54%) navelo kako smatra da je kulturni pluralizam dobar za naše društvo. Pozitivni stavovi ogledaju se i u visokim stupnjevima slaganja s tvrdnjama koje se tiču potrebe za tolerantnim društvom. Međutim, može se istaknuti kako je uočena i neodlučnost ispitanika/ica u kontekstu raspodjele resursa, odnosno prava između domicilnog stanovništva i imigranata (Bagić i Mesić, 2011). U analizi statistički značajnih prediktora u objašnjavanju stavova prema migrantima, rezultati se uglavnom identični kao i u prethodnim istraživanjima s obzirom da je uočena značajna povezanost s varijablama kao što su spol te veličina naselja. Može se reći kako je u upravo spomenutoj tvrdnji vidljiv suodnos između realnog i simboličkog sukoba između domicilnog stanovništva i imigranata.

3.5. Religioznost i stavovi prema imigrantima

Religioznost se može definirati kao višedimenzionalan i kompleksan pojam s obzirom da objedinjuje subjektivnu, kognitivnu, bihevioralnu, socijalnu i kulturalnu dimenziju. Pojam religioznosti neodvojivo je vezan uz set vrijednosnih orijentacija i vjerovanja te uz religijske prakse. Međutim, ono što je u fokusu ovog rada je analiza povezanosti religioznosti sa stavovima prema migrantima. Ono što je ovdje neizostavno naglasiti, da su vrijednosne orijentacije pojedinca značajan segment njegovog identiteta te tako oblikuju odnose prema ostalim pojavnostima. Kako navodi Šram (2008) religioznost se pokazala statistički značajnim prediktorom u objašnjavanju etnocentrističkih, autoritarnih i patrijarhalnih stavova. Osim toga, pojedina istraživanja koja su razmatrala odnos religioznosti i stavova ukazuju na to kako su religioznije osobe sklonije izražavanju tradicionalističkih stavova posebice prema pripadnicima drugih religija. Tako primjerice Kumpes (2009) navodi kako bez obzira na kulturni i religijski pluralizam modernih društva, strah i nepovjerenje prema pripadnicima islamske vjeroispovijesti i dalje biva izražen. Islamofobija, kao snažan oblik nepovjerenja i ksenofobije prema islamskim imigrantima može se shvatiti kao produkt raširenih stereotipa i predrasuda da se muslimani teško prilagođavaju običajima i kulturi društva primitka već zadržavaju kulturno-religijsku posebnost. Van der Bracht i suradnici (2013) ističu kako se stoga religijska pripadnost neupitno može smatrati ključnim čimbenikom uspješne integracije imigranata unutar društva primitka. Zanimljiv primjer otežane i onemogućene integracije te prisutnosti diskriminatornih stavova prema islamskim migrantima pronalazimo u Franskoj gdje se, kako navodi Jovanović (2014) nošenje hidžaba muslimanskih žena u javnosti smatra svojevrsnom uvredom od strane lokalnog stanovništva čime se izravno krše prava slobode prakticiranja religijskih običaja islamskih migranata.

Prisutnost tradicionalističkih i etnocentrističkih stavova kod ispitanika/ica s visokim razinama religioznosti utvrdio je i Labus (2005) s obzirom na podatke koje je dobio provedbom istraživanja koje je ispitivalo odnos religioznosti i vrijednosnih orijentacija. Rezultati istraživanja ukazali su na to kako ispitanici koji se samoidentificiraju kao uvjereni vjernici izražavaju iznadprosječno slaganje s tvrdnjama koje su povezane s etnocentrističkim vrijednostima. Spomenute tvrdnje ispitivale su stavove povezane s nepovjerenjem prema drugim nacijama, odnos prema strancima te odnos prema nacionalnim posebnostima pri čemu je dokazana pozitivna korelacija između stupnja religioznosti sa stereotipnim, diskriminatornim i etnocentrističkim stavovima (Labus, 2005). Osim etnocentrizma, i Labus

(2005) je u svom istraživanju potvrdio kako ispitanici koji se izjašnjavaju kao uvjereni vjernici iskazuju patrijarhalne i tradicionalističke stavove. Uz to, kako navodi Marinović Bobinac (2005) u hrvatskom kontekstu prevladava dominantni tip religioznosti koji izražava tradicionalnost, neraskidivost vjere i nacije, crkvenu usmjerenost te je obiteljski orijentiran i slično.

S obzirom na sve navedeno, vidljivo je kako postoji određena vrsta povezanosti između religioznosti i stereotipnih, ksenofobnih i etnocentričkih stavova. Upravo zbog toga, dimenzija religioznosti može se pokazati zanimljivim prediktorom u objašnjavanju stavova prema imigrantima.

3.6. Socijalni status, studenti/ice i stavovi prema imigrantima

S obzirom da istraživački dio rada razmatra povezanost socijalnog statusa sa stavovima prema migrantima, potrebno je prvotno ukazati zašto se socijalni status potencijalno može smatrati važnim prediktorom u analizi stavova prema migrantima. Rezultati nekih od provedenih istraživanja ukazuju kako neke dimenzije socijalnog statusa koreliraju sa stavovima prema migrantima, stoga neizostavno pitanje u analizi ove problematike odnosi se na to kakva je uloga socijalnog statusa studenata u objašnjavanju stavova prema migrantima. Primjerice, Alivernini i suradnici (2019) navode kako studenti/ice nižeg socioekonomskog statusa češće doživljavaju migrante kao prijatnu u borbi za određene resurse u društvu. S druge strane, pojedinci boljeg imovinskog statusa i višeg socijalnog položaja u društvu su skloniji izražavati tolerantnije i otvorenije stavove prema migrantima s obzirom da imaju više prilika putovati te upoznavati drugačije kulture i običaje. Povezanost između pojedinih dimenzija socijalnog statusa sa stavovima prema migrantima istaknuli su i Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes (2012) koji su došli do zaključka kako ispitanici/ice nižeg stupnja obrazovanja te ispitanici/ice koji procjenjuju svoj socioekonomski status lošijim od većine drugih izražavaju negativnije stavove prema migrantima. S obzirom na sve navedeno, neupitno je kako se socijalni status studenata može smatrati važnim čimbenikom u razumijevanju stavova prema migrantima.

Najjednostavnije rečeno, socijalni status možemo definirati kao položaj pojedinca unutar društva. Međutim, socijalni status je višedimenzionalan i kompleksan pojam. Odrednice socijalnog statusa pojedinca odnose se na niz ekonomskih, društvenih, obrazovnih, vrijednosnih i drugih faktora. Dakle, socijalni status pojedinca može se odrediti s obzirom na financijske prihode, zaposlenje, prestižnost zanimanja, ugled i moć koju pojedinac posjeduje,

stupanj obrazovanja, dob, sklonost prema određenim tipovima vrijednosti, aktivnosti i potrošačkom stilu, etničko porijeklo, društveni kontakti koje osoba ostvaruje, političke i religijske afinitete i slično (Cattell, 1942). Može se reći kako je socijalni status determiniran objektivnim kriterijima kao što su visina prihoda, zanimanje, zatim razinom ugleda i prestiža unutar društva te osjećaja pripadnosti određenom statusu (Majstorović, 1998). Upravo socijalni status predstavlja jednu od determinanti pripadnosti određenom društvom sloju te hijerarhijskom poretku unutar društvene stratifikacije. Pripadnost određenom društvenom položaju određuje i pristup određenom broju i vrsti resursa. Što je društveni položaj unutar skupine viši, pojedinac ima pristup većoj količini resursa što u konačnici omogućuje napredak u društvenom svijetu (Stewart, 2005).

Razmatranje problematike pripadnosti određenom socijalnom položaju unutar studentske populacije nedvojbeno je kompleksno zbog nekoliko razloga. Prvenstveno, možemo reći kako studiranje označava specifično prijelazno razdoblje između adolescencije i odraslosti kojeg definira proces formiranja društvenog identiteta te trajnih i stabilnih društvenih uloga. Kako navodi Ilišin (2014) specifičnost studentske populacije ogleda se u očitim razlikama u odnosu na druge društvene skupine u kontekstu socijalnog statusa. Drugim riječima, studentsku populaciju obilježava niska životna dob, sporije preuzimanje stabilnih društvenih uloga, odgađanje u preuzimanju odgovornosti. No, s druge strane studenti/ice ujedno predstavljaju populaciju nositelja inovativne budućnosti te poželjnih vrijednosti u društvu. „U takvom se kontekstu mlade promatra istodobno i kao buduću društvenu snagu i kao važan društveni resurs sadašnjosti“ (Ilišin 2014:13). S obzirom da pripadnici/e studentske populacije još uvijek nisu pristupili svijetu rada i s obzirom da su uglavnom ovisni o financijskoj pomoći tijekom studiranja, očituje se svojevrsna kompleksnost određivanja pripadnosti socijalnom položaju s obzirom na objektivne indikatore pripadnosti određenog položaja.

Socioekonomski status kao jedna od odrednica pripadnosti socijalnom statusu pokazao se, kroz pojedina istraživanja, kao značajan indikator obrazovnih postignuća studenata a u konačnici i statusa koje će pojedinac zauzeti u budućnosti. Ključne sastavnice socioekonomskog statusa studenata/ica odnose se na obrazovanje te zanimanje roditelja, visinu prihoda kućanstva, broj članova kućanstva i slično. Analizirajući podatke dobivene PISA istraživanjem koje je provedeno 2006. godine, Gregurović i Kuti (2009) navode kako podaci pokazuju da učenici/ice čiji roditelji imaju više rangirana zanimanja te veće financijske prihode ostvaruju bolja obrazovna postignuća. S tim se slaže i Potočnik (2014) navodeći kako

studenti/ice čiji roditelj ili oba roditelja imaju završeno visokoškolsko obrazovanje imaju veće šanse ostvariti bolja akademska postignuća od studenata/ica čiji roditelji imaju nižu obrazovnu razinu. Također, Rogošić (2018) pri ispitivanju povezanosti financijskog kapitala i obrazovnih postignuća na visokoškolskoj razini, sukladno rezultatima provedenog istraživanja na uzorku od 303 studenata/ice Odgojiteljskog fakulteta u Zagrebu, utvrdila je kako postoji statistički značajna povezanost između ove dvije varijable.

Ne postoji mnogo istraživanja koje razmatraju povezanost socijalnog statusa studenata/ica i stavova prema imigrantima. Međutim, ako uzmemo u obzir da pojedinci s višom obrazovnom razinom pokazuju pozitivnije stavove prema kulturnoj i etničkoj različitosti te prijateljske stavove prema imigrantima, možemo pretpostaviti kako će se barem dio takvih vrijednosti socijalizacijom prenijeti i na svoje potomke. Drugim riječima, možemo pretpostaviti da će skupina studenata/ica čiji roditelji imaju viši institucionalizirani kulturni kapital biti sklonija iskazivanju pozitivnih stavova prema imigrantima. Također, Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes (2012) su provedbom istraživanja došli do zaključka kako postoji povezanost između samoprocjene socioekonomskog statusa i stavova prema imigrantima. Oni ispitanici/e koji su svoj socioekonomski status procijenili boljim iskazivali su tolerantnije stavove prema imigrantima. Nadalje, mlađa populacija generalno je sklonija iskazivanju tolerantnijih i prijateljskih stavova prema migrantima u odnosu na starije dobne skupine (Franc, Šakić i Kaliterna-Lipovčan, 2010). Sličnost je uočena i u rezultatima istraživanja koje je proveo Centar za mirovne studije pri čemu su studenti/ice iskazali „najniži nivo predrasuda i straha prema strancima“ (Centar za mirovne studije 2017:24).

Neizostavno pitanje koje se nameće prilikom razmatranja socijalnog statusa studenata/ica u kontekstu stavova prema imigrantima odnosi se na određivanje prediktora koji se mogu smatrati značajnim u objašnjavanju stavova. Drugim riječima, postavlja se pitanje koje se to odrednice socijalnog statusa studenata mogu smatrati važnim u analizi stavova studentske populacije prema imigrantima. S obzirom na nedovoljnu istraženost kao i manjak empirijskih podataka koji bi ukazivali na povezanost socijalnog statusa studentske populacije sa stavovima prema imigrantima, ističe se potreba za realizacijom istraživanja u kojima će se razmatrati spomenuta tematika s ciljem obogaćivanja spoznaje u okvirima sociologije migracija.

4. Istraživačka pitanja i hipoteze

Postavljeni istraživački ciljevi ovog rada su sljedeći:

1. Ispitati povezanost stavova studenata/ica prema imigrantima s obzirom na pojedine sociodemografske karakteristike kao što su spol, studijska godina i veličina naselja stalnog prebivališta.
2. Analizirati povezanost između socijalnog statusa ispitanika/ica sa stavovima prema migrantima.
3. Ispitati povezanost percepcije o budućem usponu ili padu socijalnog položaja kod ispitanika/ica sa stavovima prema migrantima.
4. Utvrditi povezanost između religijske samoidentifikacije, stupnja religioznosti te stavova prema povezanosti vjere i nacije sa stavovima prema imigrantima
5. Ispitati razine socijalne distance studenata prema migrantima različitih etničkih skupina pomoću Bogardusove skale socijalne distance te objasniti razlike u izražavanju socijalne distance prema najugroženijoj skupini s obzirom na sociodemografske karakteristike i socijalni status studenata.

Sukladno postavljenim istraživačkim zadacima, u ovom radu definirano je i 5 pretpostavki odnosno hipoteza. Postavljene hipoteze su sljedeće:

H1: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika u stavovima prema migrantima s obzirom na spol, studijsku godinu te veličinu naselja stalnog prebivališta kod ispitanika/ica.

H2: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost između socijalnog statusa i stavova prema migrantima pri čemu se pretpostavlja da će studenti/ice nižeg socijalnog statusa izražavati negativnije stavove prema migrantima.

H3: Pretpostavlja se da će studenti/ice koji procjenjuju kako će doći do uspona vlastitog socijalnog položaja u budućnosti iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima.

H4: Pretpostavlja se postoji statistički značajna povezanost između religioznosti i stavova prema migrantima pri čemu se pretpostavlja kako će studenti/ice koji iskazuju viši stupanj religioznosti ujedno imati negativnije stavove prema migrantima.

H5: Pretpostavlja se da postoje razlike u izražavanju socijalne distance s obzirom na etničku pripadnost imigranata. Također, pretpostavlja se kako postoje statistički značajna povezanost između sociodemografskih karakteristika i socijalnog statusa u iskazivanju socijalne distance prema socijalno najugroženijoj etničkoj skupini.

5. Metodologija

5.1. Metoda istraživanja

S obzirom na postavljene istraživačke zadatke, kvantitativna metoda anketiranja smatra se adekvatnom u svrhu ispitivanja stavova ispitanika/ica o određenom društvenom fenomenu. S ciljem dobivanja rezultata koji će reprezentirati stavove studentske populacije Sveučilišta u Zadru prema migrantima i njihovu povezanost s pojedinim socijalnim dimenzijama i religioznosti, ova kvantitativna metoda smatra se primjerenom s obzirom na postavljene ciljeve. U ovom slučaju ciljana populacija odnosi se na studente/ice Sveučilišta u Zadru.

Anketni upitnik sastavljen je od 43 čestice koje su podijeljene u nekoliko kategorija: sociodemografske karakteristike ispitanika/ica, dimenzije socijalnog statusa, percepcija o rastu ili padu socijalnog položaja u budućnosti, religijska samoidentifikacija i stavovi prema religiji te stavovi prema imigrantima. Većina čestica konstruirana je u obliku tvrdnji dok su ispitanici/e morali iskazati stupanj slaganja odnosno ne slaganja s tvrdnjom. Stupnjevi slaganja s tvrdnjama ispitani su korištenjem Likertove skale od 5 stupnjeva. U posljednjoj čestici koja se odnosila na ispitivanje socijalne distance prema imigrantima, primijenjena je Bogardusova skala socijalne distance.

Čestice anketnog upitnika koje su se odnosile na sociodemografske karakteristike ispitanika/ica obuhvaćale su sljedeće varijable: spol, studijska godina, studijsko usmjerenje, veličina naselja stalnog prebivališta te etnički sastav obitelji. Nadalje, čestice koje se odnose na socijalni status ispitanika/ica obuhvaćale su varijable samoprocjene socioekonomskog statusa, samoprocjene pripadnosti društvenoj klasi, mjesečne prihode kućanstva, obrazovanje oca i majke, zanimanje oca i majke te vrstu srednje škole koju su pohađali. Percepcija o rastu, odnosno padu socijalnog položaja u budućnosti mjerila se pomoću tvrdnji koje su se odnosile na očekivanja studenata o mogućnosti zaposlenja, financijskoj stabilnosti, stjecanju ugleda te kvaliteti života u budućnosti. I naposljetku, stavovi prema imigrantima mjerili su se pomoću niza tvrdnji koje su ispitivale stavove prema ekonomskoj, socijalnoj te kulturnoj isključenosti imigranta.

Čestice koje ispituju stavove ispitanika/ica prema migrantima kao što su *Imigranti predstavljaju prijetnju u ugrožavanju naše kulture, jezika i nacionalnih običaja; Imigranti se moraju prilagoditi kulturi domaćeg stanovništva ako žele raditi u njemu; U slučaju da imigrantski i domaći radnik imaju jednake kvalifikacije, prednost uvijek treba dati domaćem*

radniku preuzete su iz istraživanja Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes (2012). Nadalje, tvrdnje *Imigranti ugrožavaju ekonomiju države te Imigranti predstavljaju prijetnju jer oduzimaju radna mjesta domaćim državljanima* preuzete su iz istraživanja finskog autora Heikia Ervastia (2004). Sljedeće tvrdnje preuzete su iz istraživanja Centra za mirovne studije u kojem su se ispitivali indikatori ksenofobičnih i diskriminacijskih stavova u RH: *Sumnjam da će imigrantima interesi naše države biti na prvom mjestu; S porastom broja imigranata naš će se život promijeniti na gore; Ne osjećam se ugodno u kontaktu s imigrantom te S porastom broja imigranata porasti će i stopa kriminala u našoj zemlji*. I naposljetku, čestica kojom se ispitivala religijska samoidentifikacija ispitanika/ica kao i stavovi prema (ne)raskidivosti vjere i nacije preuzete su iz istraživanja koje je proveo Kumpes (2019). Tvrdnje pomoću kojih se mjerio stupanj religioznosti kod ispitanika/ica kao što su *Imam osjećaj da me Bog čuva, Bojim se božje kazne, Religija mi pomaže da lakše podnosim životne probleme* preuzete su iz članka autora Bezinović, Marinović-Bobinac i Marinović Jerolimov (2005).

Istraživanje je provedeno u studenom 2023. godine dok su podaci prikupljeni online anketnim upitnikom. S obzirom da se ciljana populacija odnosila na studente/ice Sveučilišta u Zadru, anketni upitnik bio je objavljen u Facebook grupi koja objedinjuje sve studente/ice sveučilišta. Nakon procesa prikupljanja ispitanika/ica, uslijedio je proces obrade podataka. Statističke analize koje su se koristile s ciljem obrade dobivenih rezultata odnosile su se na deskriptivnu analizu podataka, na višestruku regresijsku analizu, na opću linearnu regresijsku analizu te na statističku analizu korelacije između dviju varijabli. Višestruka regresijska analiza kao i opća linerarna regresijska analiza statističke su metode koje se koriste s ciljem analize povezanosti između više nezavisnih varijabli, odnosno prediktora te jedne zavisne varijable koju nazivamo ujedno i kriterijskom varijablom. Regresijska analiza pruža uvid u to koji se prediktori mogu smatrati značajnijima u objašnjenju rezultata na kriterijskoj varijabli te koliki je samostalni doprinos svakog prediktora u objašnjenju rezultata na kriterijskoj varijabli. Višestruka regresijska analiza primijenjena je kod ispitivanja prvog, četvrtog i petog istraživačkog pitanja, dok se opća linerarna regresijska analiza koristila kod ispitivanja drugog istraživačkog pitanja. Nadalje, statistička analiza korelacije koristi se kod ispitivanja postojanja statističke značajne povezanosti, smjera te jačine povezanosti između dvije varijable što je bio slučaj kod trećeg i četvrtog istraživačkog pitanja. Deskriptivna analiza podataka korištena je kod ispitivanja posljednjeg istraživačkog pitanja.

5.2. Uzorak istraživanja

Cilj ovog istraživanja odnosio se na ispitivanje stavova prema imigrantima studentske populacije Sveučilišta u Zadru te na ispitivanje povezanosti stavova sa socijalnim statusom i religioznosti kod studenata. U istraživanju je sveukupno sudjelovalo 163 studenata i studentica. S obzirom da je anketni upitnik bio postavljen unutar grupe na društvenoj mreži Facebook, može se reći da je riječ o prigodnom uzorkovanju. Uzorak objedinjuje studente i studentice svih studijskih godina i svih studijskih usmjerenja. Istraživanje je provedeno tijekom zimskog semestra akademske godine 2023./2024.

Svi su ispitanici/e, prije samog pristupanja ispunjavanju anketnog upitnika bili upoznati s ciljem provedbe istraživanja, s okvirnim vremenskim trajanjem ispunjavanja te s pravilima vezanim uz etički kodeks provedbe istraživanja. Dakle, svim je ispitanicima/ama zajamčena anonimnost te su ujedno upoznati/e s pravom kako u bilo kojem trenutku mogu odustati od sudjelovanja u istraživanju. Također, ispitanicima/icama je zajamčeno kako će prikupljeni podaci ovog istraživanja služiti isključivo u znanstvene svrhe.

Što se tiče sociodemografskih karakteristika uzorka, u istraživanju je sudjelovalo 79,1% studentica i 20,2% studenata. Najveći broj studenata/ica trenutno pohađa 2. godinu diplomskog studija (40,5%), zatim 1. godinu diplomskog (17,2%) i 3. godinu preddiplomskog studija (17,2%). Najmanji broj studenata u uzorku pohađa 2. godinu preddiplomskog studija (8,6%) te 1. godinu preddiplomskog studija (16,6%). Što se tiče studijskog usmjerenja, najveći broj ispitanika/ica pohađa studije društvenih znanosti (46,6%) te humanističkih znanosti (18,4%) što ne iznenađuje s obzirom da najveći broj studijskih usmjerenja na Sveučilištu u Zadru pripada društvenim i humanističkim znanostima. Što se tiče strukture uzorka prema veličini naselja stalnog prebivališta, najveći broj ispitanika/ica dolazi iz naselja koje broje od 10 001 do 100 000 stanovnika (42,3%), od 2001 do 10 000 stanovnika (21,5%) te naselja do 2000 stanovnika (15,3%). Što se tiče etničkog sastava u obitelji, veliki udio ispitanika/ica izjasnilo se kako pripadaju etnički homogenoj obitelji hrvatske nacionalnosti (92,6%), zatim u značajno manjem postotku homogenoj obitelji nacionalne manjine (1,8%) te etnički mješovitoj obitelji (4,9%). U nastavku je prikazana tablica koja prikazuje strukturu uzorka s obzirom spomenute na sociodemografske karakteristike.

Tablica 1. Prikaz strukture uzroka s obzirom na sociodemografske karakteristike

<i>Sociodemografske karakteristike</i>		<i>f</i>	<i>%</i>
<i>Spol</i>	Muški	33	20,2
	Ženski	129	79,1
<i>Studijska godina</i>	1.g. preddiplomskog	27	16,6
	2.g. preddiplomskog	14	8,6
	3.g. preddiplomskog	28	17,2
	1.g. diplomskog	28	17,2
	2.g. diplomskog	66	40,5
<i>Studijsko usmjerenje</i>	Prirodne znanosti	7	4,3
	Tehničke znanosti	18	11
	Biotehničke znanosti	4	2,5
	Biomedicina i zdravstvo	28	17,2
	Društvene znanosti	76	46,6
	Humanističke znanosti	30	18,4
<i>Veličina naselja prebivališta (izražena prema broju stanovnika)</i>	Do 2000	25	15,3
	Od 2001 do 10 000	35	21,5
	Od 10 001 do 100 000	69	42,3
	Od 100 001 do 250 000	13	8
	Od 250 001 i više	21	12,9
<i>Etnički sastav obitelji</i>	Homogen – Hrvati	151	92,6
	Homogen – nacionalna manjina	3	1,8
	Etnički mješovit	8	4,9
	Ne želim se izjasniti	1	0,6

6. Rezultati istraživanja

U ovom dijelu rada biti će prikazani dobiveni rezultati provedenog istraživanja čiji je fokus bio na ispitivanju povezanosti socijalnog statusa i religioznosti sa stavovima prema imigrantima kod studenata/ica Sveučilišta u Zadru. Dobiveni rezultati biti će prikazani i objašnjeni s obzirom na postavljene istraživačke zadatke. U ovom dijelu rada biti će prikazane, opisane i objašnjene korištene istraživačke analize i statistički pokazatelji kao i rezultati koji su dobiveni provedbom ovog istraživanja.

6.1. Povezanost sociodemografskih karakteristika i stavova prema imigrantima

Prvi istraživački zadatak odnosio se na ispitivanje povezanosti između sociodemografskih karakteristika uzorka sa stavovima prema imigrantima. Ispitivane sociodemografske karakteristike odnosile su na se spol, studijsku godinu i veličinu naselja stalnog prebivališta. Važno je naglasiti kako veći rezultat na skali stavova prema imigrantima ujedno podrazumijeva i negativnije stavove prema migrantima. S obzirom da se radi o ispitivanju povezanosti između više nezavisnih varijabli i jedne zavisne, korištena statistička analiza odnosila se na višestruku regresijsku analizu.

Prije same provedbe višestruke regresijske analize bilo je potrebno provesti provjeru pouzdanosti kao i analizu povezanosti među česticama na varijabli. Indeks stavova prema imigrantima dobivena je zbrajanjem 12 čestica koje su se odnosile na tvrdnje kojima su se ispitivali stavovi prema imigrantima.

Nakon provjere pouzdanosti, utvrđeno je kako koeficijent unutarnje konzistencije Chronbach alpha u ovom slučaju iznosi 0,89 što ukazuje na to da je varijabla dobivena zbrajanjem čestica na skali pouzdana. S obzirom da se raspon Chronbach alpha koeficijenta kreće u rasponu od 0 do 1, možemo smatrati kako je novo dobiveni indeks visoke pouzdanosti. Isto tako, provedbom statističke analize kojom se nastojala ispitati povezanost među česticama u varijabli (*Inter-item correlation*), utvrđeno je kako koeficijent korelacije među česticama iznosi 0,43. Što se tiče pojedinačne povezanosti svake čestice s ukupnim rezultatom na indeksu (*Item-total correlation*), sve čestice koreliraju s ukupnim rezultatom u rasponu od 0,34 do 0,82 s obzirom na koeficijente korelacije. Da bi se čestica zadržala u varijabli, potrebno je zadovoljiti kriterij u kojem koeficijent korelacije čestice od ukupnog rezultata treba iznositi više od 0,30 (Rattray i Jones, 2007). U ovom slučaju taj kriterij je zadovoljen. Nadalje,

aritmetička sredina rezultata iznosi 37,6 što ukazuje na grupiranost rezultata na varijablama. U nastavku rada prikazana je slika na kojoj su vidljivi spomenuti dobiveni statistički podaci.

Tablica 2. Pokazatelj pouzdanosti i korelacije među česticama na indeksu stavova prema imigrantima

<i>Mean: 37.6871, Std.Dv.: 9.17694, Valid N:163, Cronbach alpha: 0.898567 Standardized alpha: 0.896758, Average inter-item correlation: 0.434561</i>					
	<i>Mean if deleted</i>	<i>Var. if deleted</i>	<i>Stdv. if deleted</i>	<i>Itm-Totl Correl.</i>	<i>Alpha if deleted</i>
Imam otvorene i pozitivne stavove prema drugačijim nacijama i kulturama.	35.39877	75.47902	8.687866	0.405343	0.900083
Smatram da su svi imigranti dobrodošli u našu zemlju.	34.73619	72.43961	8.511147	0.526202	0.894877
U slučaju da imigrantski i domaći radnik imaju jednake kvalifikacije, prednost uvijek treba dati domaćem radniku.	34.00613	76.70547	8.758166	0.338863	0.902924
Imigranti predstavljaju prijetnju domaćem stanovništvu jer oduzimaju radna mjesta domaćim državljanima.	34.42331	69.63062	8.344497	0.735295	0.884474
Imigranti ugrožavaju ekonomiju države.	34.74847	70.55636	8.399783	0.653432	0.888424
Imigranti se moraju prilagoditi kulturi domaćeg stanovništva.	34.52761	70.92409	8.421644	0.664117	0.888043
Imigranti predstavljaju prijetnju u ugrožavanju naše kulture, jezika i nacionalnih običaja.	34.57669	67.42204	8.211092	0.799660	0.880453
Imigranti su prijetnja nacionalnom identitetu.	34.67485	65.87587	8.116395	0.818153	0.878779
S porastom broja imigranata porasti će i stopa kriminala u našoj zemlji.	34.03067	71.95611	8.482695	0.568824	0.892669

Ne osjećam se ugodno u kontaktu s imigrantom	34.76073	69.64214	8.345186	0.683609	0.886783
S porastom broja imigranata naš će se život promijeniti na gore.	34.65031	69.06177	8.310341	0.643337	0.888965
Sumnjam da će imigrantima interesi naše države biti na prvom mjestu.	34.02454	72.06075	8.488860	0.536412	0.894438

Najniža vrijednost na indeksu=12; najviša vrijednost 60. Veći ukupni rezultat na indeksu upućuje na manje pozitivan stav prema imigrantima.

Nakon provjere pouzdanosti te korelacije provjere među česticama na skali, provedena je statistička analiza višestruke regresijske analize (*Multiple Regression*). Jedan od ciljeva ove statističke analize odnosi se na utvrđivanje povezanosti te na utvrđivanje kojoj se mjeri varijance zavisne varijable s obzirom na postavljene nezavisne varijable. Kao što je već spomenuto, nezavisne odnosno prediktorske varijable odnosile su se na spol, studijsku godinu i veličinu naselja dok se zavisna, odnosno kriterijska varijabla u ovom slučaju odnosila na stavove prema migrantima. Primijenjena je analiza višestruke regresijske analize te metoda *All effects* koja označava ulazak prediktorskih varijabli bez obzira na zadovoljenje statističkih kriterija. Također, odgovori ispitanika/ica koji se nisu željeli izjasniti po pitanju spola, isključeni su iz analize. Dobiveni su sljedeći rezultati:

Tablica 3. Višestruka regresijska analiza seta nezavisnih varijabli (sociodemografske karakteristike) i stavova prema imigrantima

<i>Multiple R</i>	0.27132826
<i>Multiple R²</i>	0.0736190246
<i>Adjusted R²</i>	0.0560295124
<i>F(3,158)</i>	4.1853932
<i>P</i>	0.0069828541
<i>Std.Err. of Estimate</i>	8.93931145

U Tablici 3 su prikazani rezultati dobiveni primjenom višestruke regresijske analize. Koeficijent multiple korelacije (*Multiple R*) pokazuje visinu povezanosti skupa prediktora koji se u ovom slučaju odnose na spol, studijsku godinu te veličinu naselja stalnog prebivališta koji i kriterijske varijable stavova prema imigrantima. Koeficijent multiple korelacije u ovom slučaju iznosi 0,27. Nadalje, koeficijent multiple determinacije (*Multiple R²*) ukazuje na proporciju varijance kriterija s obzirom na postavljene prediktore koji iznosi 7,3% objašnjene

varijance. Drugim riječima, regresijska analiza pokazuje kako prediktorski set objašnjava 7,3% varijance stavova ispitanika/ica prema imigrantima. Nadalje, korigirani koeficijent multiple determinacije (*Adjusted R²*) pokazuje proporciju objašnjene varijance s obzirom na broj ispitanika/ica i broj varijabli primijenjenih u ovom modelu koji iznosi 5,6%. *F* i *p* vrijednosti pokazatelji su statističke značajnosti modela, a s obzirom da je *p* vrijednost manja od 0,01, može se reći kako je ovaj model statistički značajan na razini procijene rizika od pogreške od 1%.

Tablica 4. Regresijski model seta nezavisnih varijabli (sociodemografske karakteristike) i zavisne varijable Stavovi prema imigrantima

<i>R</i> = 0.27132826, <i>R</i> ² = .07361902, <i>Adjusted R</i> ² = .05602951, <i>F</i> (3,158)=4.1854						
<i>N</i> =162	<i>b</i> *	<i>Std.Err.</i> <i>of b</i> *	<i>b</i>	<i>Std.Err.</i> <i>of b</i>	<i>t</i> (158)	<i>p</i>
<i>Intercept</i>			47.58504	4.013108	11.85740	0.000000
<i>Spol</i>	0.268583	0.076829	-6.11676	1.749714	-3.49586	0.000614
<i>Godina studija</i>	0.010415	0.077578	0.06412	0.477596	0.13425	0.893379
<i>Veličina naselja</i>	0.040443	0.077327	0.31376	0.599910	0.52302	0.601693

Tablica 4 nudi prikaz *b* pondera, beta standardiziranih pondera i procijenjenih standardiziranih pogreški za svaki, te *t* i *p* vrijednosti. *B* ponderi (*b*) pokazatelji su promjena u kriterijskoj varijabli ukoliko se vrijednost u prediktorskoj varijabli promijeni za jediničnu vrijednost. Primjerice, ako se u prediktorskoj varijabli studijske godine, vrijednost promijeni za jednu jediničnu vrijednost u kriterijskoj varijabli doći će do promijene od 0,01 jediničnih vrijednosti. S druge strane, beta standardizirani ponder (*b**) pokazuje za koliko će se standardnih devijacija promijeniti vrijednost u kriterijskoj varijabli ukoliko se u prediktorskoj varijabli vrijednost promijeni također za jednu standardnu devijaciju. Također, beta ponderi se mogu međusobno uspoređivati između prediktorskih varijabli s obzirom da su svi prediktori svedeni na istu mjernu ljestvicu a to je standardna devijacija. Stoga je moguće odrediti koji od statistički značajnih prediktora ima veći samostalan doprinos a to je onaj prediktor koji ima veću vrijednost standardiziranog beta pondera. U Tablici 4 također je vidljiva i vrijednost *Intercept* kao konstanta koja ukazuje na vrijednost kriterija u slučaju da je vrijednost svih prediktora jednaka 0, što u ovom slučaju iznosi 47,58 te *p* i *t* vrijednosti koji su indikatori statističke značajnosti prediktora u modelu.

Provedbom regresijske analize, uočeno je kako se statistički značajnim prediktorima može smatrati samo spol. To je uočljivo s obzirom na p vrijednost koja je kod spomenutog prediktora niža od 0.01. Pomoću beta standardiziranog koeficijenta (b^*) možemo odrediti koji spol iskazuje negativnije stavove prema imigrantima. Negativni predznak b^* ukazuje na to pad vrijednosti u prediktorskoj varijabli podrazumijeva porast u kriterijskoj varijabli i obrnuto. Stoga, može se zaključiti kako su studenti (m) skloniji iskazivanju negativnijih stavova prema imigrantima nego studentice (ž).

Zaključno, nakon provedbe višestruke regresijske s ciljem ispitivanja povezanosti između varijabli koje se odnose na sociodemografske karakteristike ispitanika/ica (spol, studijska godina, veličina naselja stalnog prebivališta) sa stavovima prema migrantima dobiveni su sljedeći rezultati. Model se pokazao statistički značajnim s obzirom na p vrijednost koja je u ovom slučaju bila manja od 0.01. Postavljene prediktorske varijable objašnjavaju ukupno 7,3% varijance kriterijske varijable a statistički značajnim prediktorom pokazao se samo spol pri čemu su studenti skloniji iskazivanju negativnijih stavova prema imigrantima nego studentice.

6.2. Povezanost socijalnog statusa sa stavovima prema imigrantima

Drugo postavljeno istraživačko pitanje odnosilo se na ispitivanje povezanosti između socijalnog statusa ispitanika/ica sa stavovima prema imigrantima. Socijalni status u ovom slučaju mjerio se prema nekoliko indikatora statusnog položaja: samoprocjene socioekonomskog statusa, samoprocjene pripadnosti određenoj društvenoj klasi, stupanj obrazovanja oca i majke te visine mjesečnih prihoda unutar kućanstva. Dakle, spomenuti indikatori socijalnog položaja predstavljat će nezavisne varijable, odnosno prediktore, dok se zavisna, kriterijska varijabla odnosila na indeks stavova prema imigrantima. S obzirom da se kod ovog istraživačkog pitanja ispituje povezanost između više prediktorskih varijabli i kriterijske varijable primijenjen je opći linearni regresijski model (*General linear*). Za razliku od klasičnog regresijskog modela koji je primijenjen kod analize prvog istraživačkog pitanja, unutar ovog linearnog regresijskog modela razlikujemo kategorijske prediktore koji se odnose na prediktore stupnja obrazovanja oca i majke kod kojih će se ispitivati povezanost svake kategorije u odnosu na referentnu kategoriju. Odgovori u kojima se ispitanici/ice nisu željeli

izjasniti po pitanju visine prihoda u kućanstvu te stupnja obrazovanja oca i majke isključeni su iz analize.

Nakon provedbe opće linearne regresijske analize dobiveni su rezultati koji će biti prikazani u nastavku rada.

Tablica 5. Opća linearna regresija između seta nezavisnih varijabli (socijalni status) i stavova prema imigrantima

	<i>SS</i>	<i>Degr. of Freedom</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
<i>Intercept</i>	5605.74	1	5605.740	73.07205	0.000000
<i>Socek. status</i>	16.36	1	16.361	0.21327	0.644954
<i>Klasa</i>	210.39	1	210.386	2.74242	0.100022
<i>Prihod u kuć.</i>	234.78	1	234.779	3.06040	0.082478
<i>Obraz. oca</i>	125.02	2	62.509	0.81482	0.444866
<i>Obraz. majke</i>	233.39	2	116.694	1.52113	0.222158
<i>Error</i>	10433.27	136	76.715		

Sukladno rezultatima prikazanim u Tablici 5 vidljivo je kako ne postoji statistička značajna povezanost nijednog uključenog prediktora u odnosu na kriterijsku varijablu. Na to ukazuje *p* vrijednost koja je kod svih prediktora veća od 0.05. U tablici su, osim *p* i *F* vrijednosti koje ukazuju na statističku značajnost, prikazane i vrijednosti *SS*, *MS* i *Intercept*. *Intercept* je konstantna vrijednost koja ukazuje na vrijednosti kriterijske varijable u slučaju da je vrijednost svih prediktorskih varijabli u modelu jednaka 0, no u ovom slučaju ta se vrijednost može zanemariti. Zatim vrijednost *SS* (*Sum of Squares*) odnosi se na zbrojeve kvadrata odstupanja te vrijednost *MS* (*Mean Squares*) koji ukazuje na sredine kvadrata koji je dobiven dijeljenjem *SS* sa stupnjevima slobode (*degrees of freedom*).

U nastavku rada prikazati će se regresijski model s prikazom doprinosa svakog pojedinog uključenog prediktora u objašnjenju kriterijske varijable.

Tablica 6. Opći linearni regresijski model seta nezavisnih varijabli (socijalni status) i stavova prema imigrantima

<i>Level of Effect</i>	<i>Indeks stavova imig. Param.</i>	<i>Indeks stavova imig. Std.Err</i>	<i>Indeks stavova imig. t</i>	<i>Indeks stavova imig. p</i>	<i>Indeks stavova imig. Beta (β)</i>	<i>Indeks stavova imig. St.Err.β</i>
<i>Intercept</i>	40.02558	4.682329	8.54822	0.000000		

<i>Socek. status</i>		-0.65171	1.411194	-0.46181	0.644954	-0.044991	0.097423
<i>Klasa</i>		-1.65243	0.997829	-1.65603	0.100022	-0.161704	0.097646
<i>Prihod u kuc.</i>		1.17532	0.671844	1.74940	0.082478	0.181396	0.103691
<i>Obraz. oca</i>	<i>Osnovna škola i niže</i>	-2.32938	1.959172	-1.18896	0.236526	-0.139578	0.117395
<i>Obraz. oca</i>	<i>Srednja škola</i>	0.47506	1.225473	0.38766	0.698875	0.044278	0.114220
<i>Obraz. majke</i>	<i>Osnovna škola i niže</i>	-2.27515	2.043696	-1.11325	0.267564	-0.139928	0.125693
<i>Obraz. majke</i>	<i>Srednja škola</i>	-0.27501	1.268355	-0.21683	0.828668	-0.026808	0.123635

U Tablici 6 prikazane su vrijednosti dobivene linearnom regresijom između šest prediktora koji se odnose na indikatore socijalnog statusa i kriterija koji se odnosi na stavove prema imigrantima. Prediktori stupnja obrazovanja oca i majke raščlanjeni su na kategorije te se analizirala povezanost s obzirom na referentnu skupinu unutar varijable koja se odnosi na stupanj „Više škole i više“. Pokazatelji statističke značajnosti t i p pokazuju kako ne postoji statistički značajna povezanost nijednog uključenog prediktora sa stavovima prema imigrantima. U ovoj tablici se nudi prikaz i b pondera te beta standardiziranih pondera koji ukazuju na samostalni doprinos svakog od prediktora u objašnjenju kriterija, no s obzirom da se nijedan prediktor u ovom modelu nije pokazao statistički značajnim, dobivene vrijednosti nisu značajne za daljnju analizu.

Zaključno, nakon provedbe regresijske analize utvrđeno je kako ne postoji statistički značajna povezanost između socijalnog statusa ispitanika/ica i stavova prema migrantima. Niti jedan od postavljenih prediktora koji su prezentirali pokazatelje socijalnog statusa nije se pokazao statistički značajnim u objašnjenju stavova prema imigrantima. S obzirom na sve navedeno, hipoteza H2 u potpunosti je opovrgnuta.

6.3. Povezanost percepcije o usponu/padu socijalnog položaja u budućnosti sa stavovima prema imigrantima

Sljedeće istraživačko pitanje odnosilo se na analizu povezanosti između percepcije ispitanika/ica o usponu ili padu socijalnog položaja u budućnosti sa stavovima prema imigrantima. Percepcija o socijalnom položaju u budućnosti mjerila se kroz 6 tvrdnji koje su ispitivale stavove i očekivanja ispitanika/ica o financijskoj stabilnosti, mogućnosti

zapošljavanja, stjecanja ugleda u društvu, kvaliteti života u budućnosti. Zbrojem rezultata na spomenutim tvrdnjama stekao se uvid u percepciju ispitanika/ica koja odražava uspon ili pad socijalnog položaja u budućnosti. Važno je naglasiti kako manji rezultat na novo kreiranom indeksu stavova simbolizira pad položaja a veći rezultat uspon položaja u budućnosti.

Prije samog ispitivanja povezanosti, provedena je provjera pouzdanosti novo kreiranog indeksa kojeg čini zbroj varijabli povezanih s percepcijom o usponu i padu socijalnog položaja. Iz tablice je vidljivo kako koeficijent unutarnje konzistencije Cronbach alpha iznosi 0,76 dok koeficijent korelacije među česticama iznosi 0.35. Isto tako, u tablici vidimo i prikaz koeficijenta korelacije svake čestice s ukupnim rezultatom koji se kreće u rasponu od 0,38 do 0,68 te se stoga sve čestice mogu zadržati na indeksu. Aritmetička sredina iznosi 0,20 što ukazuje na to kako ispitanici/ice pretežno smatraju kako će doći do uspona socijalnog položaja u budućnosti. Nakon provedbe provjere može se reći kako je varijabla pouzdana te kako se sve čestice mogu zadržati u varijabli s obzirom na koeficijente korelacije.

Tablica 7. Provjera pouzdanosti i povezanosti čestica na indeksu Percepcije o usponu/padu socijalnog položaja u budućnosti

<i>Mean: 20.2086, Std.Dv.: 4.66991, Valid N:163, Cronbach alpha: 0.759971, Standardized alpha: 0.759453, Average inter-item correlation: 0.352423</i>					
	<i>Mean if deleted</i>	<i>Var. if deleted</i>	<i>StDv. if deleted</i>	<i>Itm-Totl Correl.</i>	<i>Alpha if deleted</i>
Smatram da ću u budućnosti bez poteškoća pronaći posao u struci.	16.92638	13.95777	3.736010	0.682366	0.671751
Vjerujem da u budućnosti ne ću morati brinuti o vlastitoj financijskoj stabilnosti i stabilnosti svoje obitelji.	17.08589	14.59385	3.820190	0.621540	0.690926
Smatram da će mi visokoškolsko obrazovanje doprinijeti boljoj kvaliteti života.	16.57669	16.20731	4.025830	0.453879	0.737294
Bojim se da ću u budućnosti trajnije nezaposlen/a.	17.05521	16.88652	4.109321	0.439780	0.740319
Smatram da ću u budućnosti teško pronaći posao bez članstva u političkoj stranci.	16.45399	16.76322	4.094291	0.449905	0.737951

Vjerujem da ću u budućnosti steći značajan ugled u društvu.	16.94479	16.23622	4.029419	0.378031	0.760756
---	----------	----------	----------	----------	----------

Najmanja vrijednost=6; najveća vrijednost=30. Veći ukupni rezultat na indeksu ukazuje na percepciju o usponu socijalnog statusa u budućnosti.

Nakon provjere potrebnih preduvjeta koji su se u ovom slučaju odnosili na provjeru pouzdanosti i provjeru korelacije među česticama na indeksu, uslijedila je provedba statističke analize korelacije između percepcije o usponu/padu socijalnog položaja u budućnosti sa stavovima prema imigrantima. Dobiveni rezultati biti će prikazani u nastavku.

Tablica 8. Korelacijska matrica između varijable Stavovi prema migrantima i varijable Percepcije o usponu/padu socijalnog položaja u budućnosti

Varijable	<i>Indeks stavova o usponu/padu socijalnog položaja</i>	<i>Indeks stavova prema imigrantima</i>
<i>Indeks stavova o usponu/padu socijalnog položaja</i>	$r=1.0000$ $p=---$	$r=0.328$ $p=.678$
<i>Indeks stavova prema imigrantima</i>	$r=.0328$ $p=.678$	$r=1.0000$ $p=---$

U Tablici 8 su prikazane vrijednosti p koje označavaju statističku povezanost među varijablama. U ovom slučaju korišten je 95% interval pouzdanosti što podrazumijeva rizik od pogreške na razini od 5%. S obzirom da je vrijednost p koeficijenta u ovom slučaju veća od 0.05, može se reći kako ne postoji statistički značajna povezanost između ove dvije varijable. U tablici je također prikazan i koeficijent korelacije (r) koji u ovom slučaju iznosi 0.03 što ukazuje na iznimno nisku pozitivnu korelaciju među varijablama.

Zaključno, može se reći kako ne postoji statistički značajna povezanost između stavova prema imigrantima te percepcije ispitanika/ica o usponu/padu socijalnog položaja u budućnosti. S obzirom na navedeno hipoteza H3 je u potpunosti opovrgnuta.

6.4. Religioznost i stavovi prema imigrantima

Četvrto postavljeno istraživačko pitanje odnosilo se na ispitivanje povezanosti između religioznosti kod ispitanika/ica sa stavovima prema imigrantima. Religioznost se u ovom slučaju mjerila kroz religijsku samoidentifikaciju, stupanj religioznosti te kroz stavove o povezanosti vjere i nacije. Prvotno se nastoji se utvrditi postoji li statistički značajna povezanost između religijske samoidentifikacije kod ispitanika/ica sa stavovima prema imigrantima. Stupnjevi na skali religijske identifikacije su sljedeći: *Uvjeren sam vjernik/ica i prihvaćam sve što moja religija uči; Religiozan sam, premda ne prihvaćam sve što moja religija uči; Dosta razmišljam o tome ali nisam siguran/na vjerujem li ili ne; Prema religiji sam ravnodušan/na; Nisam religiozan/na premda nemam ništa protiv religije i Nisam religiozan/na i protivnik sam religije.*

Pri operacionalizaciji rezultata važno je naglasiti kako manji broj na skali označava ujedno i veći stupanj religioznosti kod ispitanika/ica, dok veći rezultat ukazuje na manji stupanj religioznosti. Što se tiče indeksa stavova prema imigrantima, veći rezultat ujedno podrazumijeva i negativniji stav prema imigrantima. Provedbom statističke analize povezanosti između dvaju spomenutih varijabli dobiveni su rezultati koji su prikazani u nastavku rada.

Tablica 9. Korelacijska matrica religijske samoidentifikacije sa stavovima prema imigrantima

Varijable	Religijska samoidentifikacija	Indeks stavova prema imigrantima
Religijska samoidentifikacija	$r=1.0000$ $p=---$	$r=-.0760$ $p=.335$
Indeks stavova prema imigrantima	$r=-.0760$ $p=.335$	$r=1.0000$ $p=---$

U Tablici 9 vidimo prikaz p i r koeficijenta. Vrijednost p koeficijenta iznosi 0,33 što ukazuje na to kako ne postoji statistički značajna povezanost među varijablama s obzirom da je njegova vrijednost veća od 0.05. Koeficijent korelacije, odnosno r u ovom slučaju iznosi -0.07 što ukazuje na negativnu, iznimno nisku tj. slabu povezanost među varijablama. Negativan predznak upućuje na to da pad vrijednosti u jednoj varijabli podrazumijeva rast vrijednosti u

drugoj i obrnuto. Drugim riječima, u ovom slučaju bi pad vrijednosti u varijabli religijske samoidentifikacije podrazumijevao rast vrijednosti u varijabli stavova prema imigrantima što upućuje na to da oni ispitanici/ice koji se izjašnjavaju kao vjernici/ice imaju ujedno negativnije stavove prema imigrantima. Ipak, dokazano je kako ne postoji statistički značajna povezanost između religijske samoidentifikacije i stavova prema imigrantima.

Iako se religijska samoidentifikacija nije pokazala statistički važnim indikatorom, kod ovog istraživačkog pitanja još će se analizirati povezanost između stavova prema imigrantima kod studenata/ica Sveučilišta u Zadru sa stavovima povezanim sa stavovima o religijskoj i nacionalnoj povezanosti te stupnjem religioznosti kod ispitanika/ica. Stavovi o (ne)raskidivosti vjere i nacije kod ispitanika/ica provjeravali su se pomoću nekoliko tvrdnji na koje su ispitanici/ice iskazivali vlastito slaganje, odnosno ne slaganje sa pojedinom tvrdnjom. Tvrdnje su konstruirane na način da odražavaju stavove o povezanosti religijskog i nacionalnog identiteta državljana kod ispitanika/ica ovog istraživanja. Spomenute tvrdnje glasile su: *Vjera i nacija su neraskidivo povezane; Vjerska i nacionalna pripadnost se nikako ne mogu poistovjetiti; Samo Katolici mogu biti pravi Hrvati i Za opstanak države bolje je da su svi državljani iste religije.*

S druge strane, stupanj religioznosti mjerio se također pomoću nekoliko tvrdnji povezanih s religijskim uvjerenjima kao što su: *Imam osjećaj da me Bog čuva; Bojim se božje kazne; Vjerujem u Boga i Religija mi pomaže da lakše podnosim životne probleme.* Kao i kod prethodnih istraživačkih pitanja, kako bi se stekao uvid u stavove ispitanika/ica, rezultati na spomenutim tvrdnjama su se zbrojili te je konstruiran indeks religioznosti. Veći rezultat na varijabli označava veće slaganje s tvrdnjama a time i veći stupanj religioznosti.

Statistička provjera povezanosti između stupnja religioznosti te stavova povezanih sa (ne)raskidivosti vjerskog i nacionalnog sa stavovima prema imigrantima vršila se pomoću višestruke regresijske analize. Korelacija među varijablama se ispitala na razini 95% intervala pouzdanosti, odnosno na razini procjene rizika od 5%. Dobiveni rezultati biti će prikazani u nastavku rada.

Tablica 10. Višestruka regresijska analiza između religioznosti i stavova prema imigrantima

<i>Multiple R</i>	0.359117316
<i>Multiple R²</i>	0.128965247
<i>Adjusted R²</i>	0.118077313
<i>F(2,160)</i>	11.8447854

<i>P</i>	0.000015952859
<i>Std.Err. of Estimate</i>	8.6181366

U tablici prikazane su vrijednosti koeficijenta multiple korelacije koji iznosi 0,36 što označava razinu povezanosti prediktorskih varijabli s kriterijskom. Koeficijent multiple determinacije iznosi 0.12 što ukazuje na to da proporcija varijance kriterija u ovom slučaju iznosi 12,8%. Vrijednost *p* pokazatelj je statističke značajnosti modela, a s obzirom da je vrijednost niža od 0.05 možemo zaključiti kako je model statistički značajan.

Tablica 11. Regresijski model između religioznosti i stavova prema imigrantima

	<i>R</i> = .35911732 <i>R</i> ² = .12896525 <i>Adjusted R</i> ² = .11807731 <i>F</i> (2,160)=11.845					
	<i>b</i> *	<i>Std.Err. of b</i> *	<i>b</i>	<i>Std.Err. of b</i>	<i>t</i> (160)	<i>p</i>
<i>Intercept</i>			26.61220	2.770093	9.606970	0.000000
<i>Indeks religioznost</i>	-0.003030	0.076656	-0.00564	0.142546	-0.039533	0.968515
<i>Indeks vjere-nacija</i>	0.359927	0.076656	1.14081	0.242966	4.695333	0.000006

U Tablici 11 koja prikazuje regresijski model za svaki pojedini prediktor koji se u ovom slučaju odnose na stupanj religioznosti te na stavove prema povezanosti vjerskog i nacionalnog vidljivo je kako se statistički značajnim pokazao samo jedan prediktor. Taj prediktor objedinjuje stavove ispitanika/ica o međusobnoj povezanosti vjerske i nacionalne pripadnosti. S obzirom na dobiveni beta standardizirani koeficijent (*b**) vidljivo je kako je riječ o pozitivnoj korelaciji između prediktorske i kriterijske varijable. Dakle, oni ispitanici/ice koji smatraju da su vjera i nacija neraskidivo povezane ujedno i izražavaju negativnije stavove prema imigrantima s obzirom da veći rezultat na kriterijskoj varijabli ujedno podrazumijeva i negativnije stavove.

Zaključno, može se reći kako nije utvrđena statistički značajna povezanost između religijske samoidentifikacije kod ispitanika/ica sa stavovima prema imigrantima. S druge strane, stavovi ispitanika/ica prema (ne)raskidivosti nacionalnog i vjerskog pokazali su se statistički povezanim sa stavovima prema imigrantima. Oni ispitanici/ice koji smatraju kako su religijska i nacionalna pripadnost međusobno povezane i nerazdvojive ujedno iskazuju i manje

pozitivne stavove prema imigrantima. Nakon provedbe statističkih analiza kojima smo došli do spomenutih rezultata može se reći kako je postavljena hipoteza H4 tek djelomično potvrđena.

6.5. Socijalna distanca ispitanika/ica prema imigrantima s obzirom na etničku pripadnost

Posljednje istraživačko pitanje ovog rada odnosilo se na analizu socijalne distance ispitanika/ica s obzirom na etničku pripadnost imigranata. Drugim riječima, ispitivala se razina socijalne bliskosti koji su ispitanici/ice spremni ostvariti s imigrantima pojedinih etničkih skupina. Etničke skupine odnosile su se na: Hrvate iz BiH, Bošnjake, Srbe, Albance, Makedonce, Ukrajince te imigrante iz južnoazijskih zemalja (Indija, Nepal, Bangladeš itd). Ispitanici/ice ovog istraživanja su morali navesti najveći stupanj bliskosti koji bi ostvarili s imigrantom iz svake etničke skupine a stupnjevi su se odnosili na: usko srodstvo/bračni partner, prijatelj, susjed u ulici u kojoj žive, kolega na poslu, državljanin zemlje, posjetitelj zemlje i protjerivanje iz zemlje. Skala stupnjeva bliskosti konstruirana je po uzoru na Bogardusovu skalu socijalne distance. Važno je naglasiti kako veći rezultat na varijablama ujedno podrazumijeva i veću socijalnu distancu prema imigrantima, odnosno niži rezultat označava veću razinu bliskosti s imigrantom.

Dobiveni rezultati prvotno će se prikazati pomoću deskriptivnih statističkih pokazatelja. Cilj je ispitati kolike razine bliskosti su ispitanici/ice spremni ostvariti s imigrantima svake pojedine etničke skupine. Dobiveni rezultati će se prikazati u nastavku rada.

Tablica 12. Deskriptivni pokazatelji socijalne distance prema imigrantima s obzirom na etničke skupine

	<i>Valid N</i>	<i>Mean</i>	<i>Median</i>	<i>Mode</i>	<i>Frequency of Mode</i>	<i>Sum</i>	<i>Std.Dev.</i>
<i>Hrvati iz BiH</i>	163	1.852761	2.000000	1.000000	72	302.0000	1.117941
<i>Srbi</i>	163	2.723926	2.000000	2.000000	75	444.0000	1.675121
<i>Bošnjaci</i>	163	2.539877	2.000000	2.000000	84	414.0000	1.441216
<i>Albanci</i>	163	3.288344	3.000000	2.000000	61	536.0000	1.762868
<i>Makedonci</i>	163	3.159509	2.000000	2.000000	74	515.0000	1.787910
<i>Ukrajinci</i>	163	3.141104	2.000000	2.000000	67	512.0000	1.791190
<i>Južnoazijske zemlje</i>	163	3.981595	4.000000	2.000000	48	649.0000	1.900203

U Tablici 12 prikazane su sljedeće vrijednosti: aritmetička sredina (*Mean*), središnja tj. centralna vrijednost (*Median*), dominantna vrijednost (*Mode*) kao i njegova učestalost, zbroj svih rezultata na varijabli (*Sum*) te vrijednost standardne devijacije (*Std. Dev.*). S lijeve strane prikazan je popis varijabli od kojih se svaka odnosi na jednu etničku skupinu. Aritmetička sredina vrijednost je koja je dobivena zbrajanjem rezultata na varijabli i njegovim dijeljenjem s brojem rezultata na skali. U ovom slučaju manja vrijednost aritmetičke sredine ukazuje na veću razinu bliskosti, dok veća vrijednost ukazuje na veću socijalnu distancu prema imigrantima. Pri usporedbi dobivenih aritmetičkih sredina prikazanih u tablici za svaku pojedinu varijablu uočljivo je kako su ispitanici/ice iskazali najveću razinu bliskosti prema Hrvatima iz BiH (1,85) i Bošnjacima (2,53) a najmanju prema imigrantima iz južnoazijskih zemalja (3,99) i Albancima (3,29). Također, slično se da zaključiti i prema zbroju vrijednosti prema varijablama. Najmanja vrijednost zbroja je prisutna kod Hrvata iz BiH (što podrazumijeva veću razinu bliskosti) a najmanja kod skupine južnoazijskih zemalja (što upućuje na nižu razinu bliskosti). Nadalje, središnja vrijednost (*Median*) označava centralnu vrijednost među rezultatima kada bi se vrijednosti poredale u niz od manjih prema većim. Prema prikazanoj Tablici 12 vidljivo je kako se za većinu varijabli središnja vrijednost odnosi na stupanj bliskosti koji se odnosi na prijateljstvo. Zatim, centralna ili dominantna vrijednost je vrijednost koja je najučestalije pojavljuje među rezultatima. Jedino kod etničke skupine Hrvata iz BiH najučestaliji je stupanj uskog/srodstva dok je kod svih ostalih varijabli najučestalija stupanj prijateljstva. I naposljetku, standardna devijacija označava raspon raspršenja rezultata oko aritmetičke sredine što ukazuje na to u kojem intervalu su rezultati distribuirani. Normalna distribuiranost rezultata prati oblik zvonolike krivulje.

Na osnovu vrijednosti prikazanih u Tablici 12. može se zaključiti kako se etnička skupina s kojom su ispitanici/ice spremni ostvariti najveći stupanj bliskosti odnosi na Hrvate iz BiH pri čemu je najučestaliji pojavljivani stupanj bliskosti među rezultatima usko srodstvo/bračni partner. Sljedeća etnička skupina prema kojoj su ispitanici/ice iskazali najveći stupanj bliskosti odnosi se na Bošnjake a najveći broj ispitanika/ica iskazao/la je kako bi ostvarili/e prijateljski odnos s Bošnjacima. S druge strane, socijalno najugroženijim skupinama u kontekstu socijalne distanciranosti pokazali su se imigranti iz južnoazijskih zemalja (Indija, Bangladeš, Nepal i slično) te imigranti albanske etničke pripadnosti. Ipak i kod ove dvije spomenute etničke skupine najveći broj ispitanika/ica iskazao/la je kao najveću razinu bliskosti prijateljstvo samo u manjem broju učestalosti nego kod ostalih skupina.

S obzirom da su ispitanici/ice iskazali veće stupnjeve socijalne distance prema imigrantima iz južnoazijskih zemalja, kod ovog istraživačkog pitanja također se provjeriti mogu li se takvi stavovi povezati s pojedinim karakteristikama uzorka. Drugim riječima, testirati će se koji se sociodemografski indikatori te indikatori socijalnog statusa mogu potencijalno pokazati statistički značajnima kada je riječ o ostvarivanju socijalnog kontakta s imigrantima koji dolaze iz južnoazijskih zemalja. Primijenjena je statistička analiza višestruke regresijske analize s ciljem dobivanja uvida u statistički značajne indikatore u objašnjenju socijalne distance prema imigrantima iz spomenute etničke skupine. Sociodemografski indikatori odnosili su se na spol, studijsku godinu, veličinu naselja prebivališta te stupanj religioznosti. S druge strane indikatori socijalnog položaja koji su primijenjeni u ovoj analizi odnosili su se na samoprocjenu socioekonomskog statusa, samoprocjenu pripadnosti društvenoj klasi te percepciju o padu ili rastu socijalnog položaja u budućnosti. U nastavku rada biti će prikazani rezultati dobiveni višestrukom regresijskom analizom.

Tablica 13. Višestruka regresijska analiza između seta nezavisnih varijabli (sociodemografske karakteristike i socijalni status) i varijable Socijalne distance prema imigrantima iz južnoazijskih zemalja

<i>Multiple R</i>	0.254504775
<i>Multiple R²</i>	0.0647726805
<i>Adjusted R²</i>	0.0222623478
<i>F(7,154)</i>	1.52369263
<i>P</i>	0.163045079
<i>Std.Err. of Estimate</i>	1.87029225

Tablica 14. Regresijski model seta nezavisnih varijabli (sociodemografske karakteristike i socijalni status) i socijalne distance prema imigrantima iz južnoazijskih zemalja

	<i>R</i> = .25450478 <i>R²</i> = .06477268 <i>Adjusted R²</i> = .02226235 <i>F(7,154)</i> = 1.5237					
<i>N</i> = 162	<i>b</i> *	<i>Std.Err. of b</i> *	<i>b</i>	<i>Std.Err. of b</i>	<i>t(154)</i>	<i>p-value</i>
<i>Intercept</i>			2.353964	1.319444	1.78406	0.076383
<i>Spol</i>	-0.085216	0.079078	-0.398968	0.370232	-1.07762	0.282889
<i>Godina studija</i>	0.030959	0.080195	0.039182	0.101495	0.38605	0.699994
<i>Veličina naselja</i>	0.048518	0.080629	0.077381	0.128594	0.60174	0.548231
<i>Socioekon. Status</i>	-0.054343	0.089407	-0.180555	0.297054	-0.60782	0.544202
<i>Klasa</i>	0.131964	0.087168	0.282366	0.186514	1.51391	0.132098
<i>Indeks stupnja religioznosti</i>	0.200488	0.081018	0.077009	0.031119	2.47462	0.014422

U Tablici 13 prikazan je regresijski model između seta prediktora koji se odnose na sociodemografske karakteristike i socijalni status ispitanika/ica te njihove povezanosti sa socijalnom distancom prema imigrantima južnoazijske etničke skupine. Koeficijent multiple korelacije (*Multiple R*) ukazuje na visinu povezanosti između skupa prediktora i kriterijske varijable koja u ovom slučaju iznosi 0,25. S obzirom da se u spomenutom modelu primijenjen veći broj prediktora referirati ćemo se na vrijednost *Adjusted R2* koji ukazuje na to da ovaj set prediktora objašnjava 2,2% varijance kriterija. Po pitanju statističke značajnosti postavljeni regresijski model nije se pokazao statistički značajnim. Nadalje, u Tablici 14 koja prikazuje doprinosa svakog pojedinačnog indikatora u objašnjenju kriterijske varijable, statistički značajnim prediktorom pokazao se jedino stupanj religioznosti kod ispitanika/ica. Prikazana *p* vrijednost spomenutog prediktora manja je od 0.05 što upućuje na statističku značajnost prediktora na razini procijene rizika od 5%. Također, prema beta standardiziranom koeficijentu uviđamo kako je smjer povezanosti pozitivan što podrazumijeva kako porast u prediktorskoj varijabli označava porast vrijednosti i unutar kriterijske varijable. Drugim riječima, ispitanici/ice s većim stupnjem religioznosti ujedno iskazuju i veću socijalnu distancu prema imigrantima iz južnoazijskih zemalja. Ostali uključeni prediktori u ovom modelu nisu se pokazali statistički značajnima. Zaključno, može se reći kako se spol, studijska godina, veličina naselja prebivališta obitelji jednako kao i indikatori socijalnog položaja nisu pokazali statistički značajnim prediktorima u objašnjenju iskazivanja socijalne distance prema ovoj etničkoj skupini. Stupanj religioznosti kod ispitanika/ica pokazao se jedinim statistički značajnim prediktorom u ovom modelu pri čemu ispitanici/ice s većim stupnjem religioznosti iskazuju veću razinu socijalne distance prema imigrantima iz južnoazijskih zemalja.

S obzirom na dobivene rezultate može se reći kako je hipoteza H5 skoro u potpunosti opovrgnuta.

7. Rasprava

Nakon provjere svih istraživačkih pitanja i testiranja postavljenih hipoteza, u ovom dijelu rada prikazati će se rasprava s obzirom na dobivene rezultate ovog istraživanja.

U prvom istraživačkom pitanju ispitivala se povezanost između sociodemografskih karakteristika ispitanika/ica sa stavovima prema imigrantima. Sociodemografske karakteristike u ovom slučaju odnosile su se na spol, studijsku godinu te veličinu naselja stalnog prebivališta. Nakon provedbe višestruke regresijske analize sa spomenutim prediktorskim varijablama zaključujemo kako se jedan od prediktora istaknuo kao statistički značajan u objašnjenju stavova prema imigrantima kod studenata/ica. Spomenuti prediktor odnosi se na spol pri čemu studenti izražavaju negativnije stavove prema migrantima u odnosu na studentice. Očekivano, spol se pokazao statistički značajnim prediktorom što potvrđuju i rezultati nekoliko ostalih istraživanja koja su se analizom stavova prema migrantima kao što je istraživanje od Čačić-Kumpes i suradnika (2012) te autora Schweitzera i suradnika (2005) gdje se spol također pokazao statistički značajnim prediktorom u objašnjenju stavova prema imigrantima gdje su također muškarci izražavali negativnije stavove prema imigrantima u odnosu na žene.

Međutim, iako se predviđala povezanost ostalih obuhvaćenih sociodemografskih indikatora sa stavovima prema imigrantima, nakon provedbe regresijske analize utvrđeno je kako se studijska godina te veličina naselja nisu pokazali statistički značajnim indikatorima. Veličina naselja prebivališta se kod dosadašnjih provedenih istraživanja pokazala statistički značajnom ponajviše u pogledu objašnjavanja percepcije ispitanika/ica prema ekonomskoj prijetnji imigranta. Ako uzmemo u obzir da su ispitanici/ice ovog istraživanja iskazali svojevrstu neodlučnost na tvrdnjama koje su mjerile stavove ispitanika/ica prema stranim radnicima, može se reći kako ne iznenađuje što se veličina naselja nije pokazala statistički značajnom u objašnjenju stavova prema imigrantima. S obzirom da je postavljena hipoteza H1 podrazumijevala povezanost svih uključenih indikatora sa stavovima prema imigrantima kod studenata, može se reći kako je hipoteza tek djelomično potvrđena.

Sljedeće istraživačko pitanje odnosilo se na ispitivanje povezanosti između socijalnog statusa i stavova prema imigrantima kod studenata/ica Sveučilišta u Zadru. Regresijski model obuhvaćao je 5 indikatora socijalnog položaja studenata: samoprocjena socijeonomskog stanja, samoprocjena pripadnosti društvenoj klasi, visinu prihoda u kućanstvu, stupanj obrazovanja oca i majke koji su ujedno predstavljali prediktorske varijable u modelu.

Kriterijska varijabla odnosila se na stavove prema imigrantima. Provedbom opće linearne regresijske analize nije utvrđena statistička značajnost niti jednog postavljenog prediktora. Dobiveni rezultati pomalo iznenađuju s obzirom da su rezultati dosad provedenih istraživanja koji su analizirali stavove prema imigrantima ukazivali na važnost socioekonomskog statusa i razine obrazovanja u objašnjavanju stavova prema imigrantima i prema kulturnim i etničkim različitostima. Takav primjer pronalazimo u istraživanju Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes (2012) te u istraživanju koje su proveli Newman i suradnici (2012) koji navode kako ispitanici/ice većeg stupnja obrazovanja iskazuju pozitivnije stavove prema imigrantima te je stoga očekivano kako će dio takvih vrijednosti procesom socijalizacije prenijeti i na svoje potomke. Međutim, slično kao i kod ovog istraživanja, rezultati istraživanja koje su proveli Franc, Šakić i Kaliterna Lipovčan (2008) također ukazuju na nepostojanje povezanosti između stupnja naobrazbe roditelja i mjesečnih prihoda u kućanstvu sa stavovima prema doseljavanju stranih radnika.

Međutim, ono što razlikuje spomenuta istraživanja od ovog su karakteristike uzorka. Uzorak ovog istraživanja čine studenti i studentice, za razliku od spomenutih istraživanja koja su uključivala i osobe odrasle i starije životne dobi. Kao što navodi Ilišin (2014) studentska se populacija u kontekstu socijalnog statusa uvelike razlikuje od ostalih društvenih skupina s obzirom da se studenti/ice nalaze u tranzicijskom razdoblju između adolescencije i odraslosti kojeg definira proces formiranja identiteta, društvenih uloga te društvene odgovornosti. S obzirom da ne postoji mnogo istraživanja na hrvatskoj studentskoj populaciji koja su razmatrala problematiku povezanosti socijalnog statusa i stavova prema imigrantima čije bi rezultate bilo moguće komparirati s dobivenim rezultatima ovog istraživanja, pomalo je kompleksno objasniti dobivene rezultate. S obzirom na navedeno, hipoteza H2 je u potpunosti opovrgnuta.

Iduće istraživačko pitanje koje se analiziralo u sklopu ovog rada odnosilo se na povezanost stavova prema imigrantima sa percepcijom o usponu ili padu socijalnog statusa u budućnosti kod ispitanika/ica. Spomenuta percepcija mjerila se pomoću nekoliko tvrdnji povezanih s očekivanjima ispitanika/ica o mogućnostima zaposlenja, financijskoj stabilnosti, stjecanju ugleda, kvaliteti života i slično. Jednako kao što se socijalni status nije pokazao značajnim prediktorom u objašnjenju stavova prema imigrantima, ni percepcija o padu tj. usponu socijalnog položaja u budućnosti se nije pokazala statistički značajnim prediktorom. Iako se prvotno pretpostavljalo kako će spomenuta percepcija biti statistički značajno povezana sa stavovima prema imigrantima kod ispitanika/ica, dobiveni rezultati ovog istraživanja su to

u potpunosti opovrgnuli. Dakle, pokazalo se kako socijalni status kao i percepcija o socijalnom statusu u budućnosti nisu statistički značajni prediktori stavova prema imigrantima kod studenata Sveučilišta u Zadru.

Osim socijalnog statusa u kontekstu ovog istraživanja ispitivala se povezanost religioznosti sa stavovima prema imigrantima. Rezultati pojedinih provedenih istraživanja ukazivali su kako postoji povezanost između religioznosti i stavova prema imigrantima te etničkim i kulturnim razlikama pri čemu su religiozniji ispitanici/ice skloniji iskazivanju etnocentrističkih, diskriminatornih i ksenofobnih stavova. Takav primjer prolazimo u istraživanju koje je proveo Labus (2005) u kojem su rezultati istraživanja potvrdili kako su ispitanici/ice koji se identificiraju kao uvjereni vjernici skloniji iskazivanju etnocentrističkih, tradicionalnih i stereotipnih stavova. U ovom istraživanju se religioznost ispitanika/ica mjerila kroz religijsku samoidentifikaciju, kroz stupanj religioznosti te kroz stavove o međuovisnosti religijske i nacionalne pripadnosti. Rezultati ovog istraživanja pokazali su kako ne postoji statistički značajna povezanost između religijske samoidentifikacije kao ni stupanja religioznosti kod ispitanika/ica sa stavovima prema imigrantima. Jedinim značajnim prediktorom u ovom istraživanju pokazala se percepcija o (ne)raskidivosti vjerske i nacionalne pripadnosti sa stavovima prema imigrantima pri čemu oni ispitanici/ice koji smatraju kako su vjera i nacija međusobno neraskidive ujedno skloniji iskazivanju antiimigracijskih stavova što se podudara s rezultatima već postojećih istraživanja. Takav primjer pronalazimo u istraživanju koje je proveo Kumpes (2019) koji navodi kako najveće stupnjeve socijalne distance iskazuju oni ispitanici/ice koji smatraju kako je vjersko i nacionalno usko povezano. Iako se prema saznanjima iz već postojećih istraživanja prvotno očekivalo kako će se i religijska samoidentifikacija te stupanj religioznosti pokazati statistički značajnim indikatorima u objašnjavanju stavova prema imigrantima, u istraživanju koje su proveli Kalebić-Maglica, Švegar i Jovković (2017) religioznost se također nije pokazala statistički značajnim prediktorom u objašnjenju stavova prema ekonomskoj i kulturnoj prijetnji od useljavanja imigranata što ukazuje na to da pojedina odstupanja ipak postoje. S obzirom da se religijska samoidentifikacija kao ni stupanj religioznosti u kontekstu ovog istraživanja ipak nisu pokazali statistički značajnim prediktorima, može se reći kako je postavljena hipoteza H4 u većinskoj mjeri opovrgnuta.

Posljednje istraživačko pitanje odnosilo se na ispitivanje socijalne distance prema imigrantima pojedinih etničkih skupina. Najmanji stupanj socijalne distance iskazan je prema Hrvatima iz BiH a najveći prema imigrantima iz južnoazijskih zemalja. To se može

potencijalno objasniti činjenicom kako se južnoazijske kulturne i religijske vrijednosti kao što su norme, običaji, jezik i religija značajno razlikuju od hrvatskih, stoga pomalo ne iznenađuje što je prema imigrantima koji dolaze iz Indije, Nepala, Bangladeša iskazan najviši stupanj socijalne distance. S druge strane, prema Hrvatima iz BiH iskazana je od strane ispitanika/ica najveća socijalna bliskost pri čemu bi najveći broj ispitanika/ica ostvario najveći stupanj bliskosti koji se odnosi na usko srodstvo što se opet potencijalno može objasniti sličnostima kulturnih vrijednosti. Nadalje, s obzirom da je prema imigrantima iz južnoazijskih zemalja od strane ispitanika/ica ovog istraživanja iskazan najveći stupanj socijalne distance pomoću višestruke regresijske analize testirala se povezanost između sociodemografskih karakteristika te indikatora socijalnog statusa sa socijalnom distancom prema ovoj etničkoj skupini. Regresijski rezultati pokazali su kako se jedino stupanj religioznosti pokazao statistički značajnim prediktorom pri čemu su ispitanici/ice većeg stupnja religioznosti iskazali veću socijalnu distancu prema imigrantima. Sličnost u rezultatima utvrđena je i u istraživanju Josipa Kumpesa (2019) gdje se također pokazalo kako postoje statistički značajna povezanost između religioznosti i socijalne distance prema stranim radnicima. Međutim, drugi uključeni sociodemografski prediktori (spol, studijska godina) te prediktori socijalnog položaja (samoprocjena socioekonomskog statusa, samoprocjena pripadnosti klasi te percepcija o padu/usponu socijalnog položaja) nisu se pokazali statistički značajnim prediktorima u objašnjavanju socijalne distance prema imigrantima iz južnoazijskih zemalja. S obzirom na sve navedeno može se reći kako je hipoteza H5 tek djelomično potvrđena.

8. Zaključak

Proces integracije imigranata definira se kao dvosmjernan proces u kojem sudjeluju imigranti ali i društvo primitka. S ciljem uspješne integracije imigranata od iznimnog je značaja, osim adekvatne koordinacije migracijskim politikama, stvoriti adekvatno socijalno ozračje koje će doprinijeti socijalnoj uključenosti imigranata. Može se reći kako stavovi unutar društva primitika mogu značajno doprinijeti po pitanju socijalne uključenosti i ostvarivanja integracije imigranata. S obzirom na rezultate dosadašnjih provedenih istraživanja uočljivo je kako se imigrante nerijetko percipira ekonomskom i kulturnom prijetnjom. Takva su uvjerenja nerijetko odraz stereotipnih, etnocentrističnih i ksenofobnih stavova prema kulturnim i etničkim raznolikostima. Isto tako dosadašnja istraživanja ukazala su na to kako su pojedine socijalne skupine sklonije izražavanju negativnih stavova prema imigrantima kao što su primjerice muškarci, ispitanici/ce s nižim stupnjem obrazovanja, ispitanici/ice starije životne dobi te oni/e koji procjenjuju vlastiti socioekonomski status lošijim. Isto tako, u mnogim istraživanjima utvrđena je i povezanost između stupnja religioznosti sa izražavanjem stavova prema imigrantima pri čemu se religiozniji ispitanici/ice skloniji izražavanju manje pozitivnih stavova prema imigrantima.

U ovom radu fokus je stavljen na ispitivanje povezanosti između socijalnog statusa i religioznosti kod studenata Sveučilišta u Zadru. Podaci su prikupljeni anketnim upitnikom a u istraživanju je sudjelovalo 163 ispitanika/ica svih godina studija i različitih studentskih usmjerenja. Nakon primjene nekoliko statističkih analiza na dobivenim podacima koje su se odnosile na višestruku regresijsku analizu, opću linearnu regresijku analizu, korelacijsku analizu te deskriptivnu analizu došlo se do sljedećih zaključaka koji će se prikazati u nastavku rada.

Po pitanju sociodemografskih karakteristika, statistički značajnim prediktorom pokazao se jedino spol pri čemu su studenti skloniji izražavanju negativnijih stavova prema imigrantima nego studentice. Studijska godina kao i veličina naselja stalnog prebivališta nisu se pokazali statistički značajnim prediktorima u objašnjenju stavova prema imigrantima kod studenata Sveučilišta u Zadru. Nadalje, za ispitivanje socijalnog statusa koristio se višedimenzionalan pristup koji je uključivao samoprocjenu socioekonomskog statusa, samoprocjenu pripadnosti društvenoj klasi, stupanj obrazovanja oca i majke te visinu mjesečnih prihoda u kućanstvu. U regresijskom modelu niti jedan od spomenutih indikatora socijalnog statusa nije se pokazao statistički značajnim u objašnjenju stavova prema

imigrantima kod ispitanika/ica. Jednako tako, nije utvrđena niti statistički značajna povezanost između percepcije o usponu/padu socijalnog položaja u budućnosti kod ispitanika/ica sa stavovima prema migrantima. Spomenuta percepcija mjerila se kroz nekoliko tvrdnji povezanih sa očekivanom financijskom stabilnosti, mogućnostima zaposlenja, stjecanju ugleda i kvalitete života u budućnosti.

Kod ispitivanja povezanosti između religioznosti kod ispitanika/ica sa stavovima prema migrantima, dobiveni podaci ukazuju kako ne postoji statistički značajna povezanost između religijske samoidentifikacije kao ni stupnja religioznosti sa stavovima prema imigrantima. Značajnim se pokazala jedino percepcija o povezanosti vjerskog i nacionalnog pri čemu oni ispitanici/ice koje smatraju kako su vjera i nacija međusobno neraskidive ujedno iskazuju i negativnije stavove prema imigrantima. I naposljetku, prilikom ispitivanja socijalne distance prema imigrantima iz pojedinih etničkih skupina, utvrđeno je kako su ispitanici/ce najveću socijalnu bliskost iskazali prema Hrvatima iz BiH, a najmanju prema imigrantima koji dolaze iz južnoazijskih zemalja (Indija, Nepal, Bangladeš). Analizom povezanosti između sociodemografskih karakteristika, pokazatelja socijalnog statusa prema iskazivanju socijalne distance prema imigrantima iz južnoazijskih zemalja, utvrđena je jedino statistički značajna povezanost sa stupnjem religioznosti kod ispitanika/ica. Oni/e ispitanici/e s višim stupnjem religioznosti ujedno iskazuju i veću razinu socijalne distance.

Iako pojedini rezultati dobiveni u sklopu ovog istraživanja nisu u skladu s očekivanim pretpostavkama, s druge strane stekao se uvid u stavove studentske populacije Sveučilišta u Zadru prema imigrantima te u statistički značajne prediktore s kojim se spomenuti stavovi mogu povezati. S obzirom da se pitanje integracije imigranata iskazalo kao veoma važno društveno pitanje današnjice, svaki teorijski i empirijski doprinos u obogaćivanju spoznaje, može se smatrati važnim s ciljem razvoja adekvatne i uspješne okoline za integraciju imigranata u društvo primitka.

9. Prilozi

9.1. Popis tablica

Tablica 1. Prikaz strukture uzroka s obzirom na sociodemografske karakteristike

Tablica 2. Pokazatelj pouzdanosti i korelacije među česticama na indeksu stavova prema imigrantima

Tablica 3. Višestruka regresijska analiza seta nezavisnih varijabli (sociodemografske karakteristike) i stavova prema imigrantima

Tablica 4. Regresijski model seta nezavisnih varijabli (sociodemografske karakteristike) i zavisne varijable Stavovi prema imigrantima

Tablica 5. Opća linearna regresija između seta nezavisnih varijabli (socijalni status) i stavova prema imigrantima

Tablica 6. Opći linearni regresijski model seta nezavisnih varijabli (socijalni status) i stavova prema imigrantima

Tablica 7. Provjera pouzdanosti i povezanosti čestica na indeksu Percepcije o usponu/padu socijalnog položaja u budućnosti

Tablica 8. Korelacijska matrica između varijable stavovi prema migrantima i varijable percepcije o usponu/padu socijalnog položaja u budućnosti

Tablica 9. Korelacijska matrica religijske samoidentifikacije sa stavovima prema imigrantima

Tablica 10. Višestruka regresijska analiza između religioznosti i stavova prema imigrantima

Tablica 11. Regresijski model između religioznosti i stavova prema imigrantima

Tablica 12. Deskriptivni pokazatelji socijalne distance prema imigrantima s obzirom na etničke skupine

Tablica 13. Višestruka regresijska analiza između seta nezavisnih varijabli (sociodemografske karakteristike i socijalni status) i varijable Socijalne distance prema imigrantima iz južnoazijskih zemalja

Tablica 14. Regresijski model seta nezavisnih varijabli (sociodemografske karakteristike i socijalni status) i socijalne distance prema imigrantima iz južnoazijskih zemalja

9.2. Anketni upitnik

1. Spol
2. Studijska godina
 - 1. godina preddiplomskog studija
 - 2. godina preddiplomskog studija
 - 3. godina preddiplomskog studija
 - 1. godina diplomskog studija
 - 2. godina diplomskog studija
3. Studijsko usmjerenje:
 - Prirodne znanosti
 - Tehničke znanosti
 - Biotehničke znanosti
 - Biomedicina i zdravstvo
 - Društvene znanosti
 - Humanističke znanosti
4. Veličina mjesta stanovanja
 - Do 2000 stanovnika
 - Od 2001 do 10 000 stanovnika
 - Od 10 001 do 100 000 stanovnika
 - Od 100 001 do 250 000 stanovnika
 - 250 001 i više stanovnika
5. Samoprocjena socioekonomskog statusa
 - Puno lošiji od većine drugih
 - Nešto lošiji od većine drugih
 - Niti bolji niti lošiji od većine drugih
 - Nešto bolji od većine drugih
 - Puno bolji od većine drugih
6. Samoprocjena pripadnosti društvenoj klasi
 - Niža klasa
 - Radnička klasa
 - Niža srednja klasa
 - Srednja klasa

- Viša srednja klasa
- Viša klasa
- 7. Mjesečni prihodi kućanstva
 - Manje od 300€
 - Između 300€ i 700€
 - Između 700 i 1000€
 - Između 1000 i 1500€
 - Između 1500€ i 2000€
 - Više od 2000€
- 8. Broj članova kućanstva
 - 1-2
 - 3-4
 - 5-6
 - 6 i više
- 9. Obrazovanje oca
 - Osnovna škola i niže
 - Srednja škola
 - Viša škola i više
 - Ne želim se izjasniti
- 10. Obrazovanje majke
 - Osnovna škola i niže
 - Srednja škola
 - Viša škola i više
 - Ne želim se izjasniti
- 11. Zanimanje oca:
 - Radnik
 - Službenik
 - Stručnjak
 - Rukovoditelj
 - Vlasnik poduzeća/Obrtnik
 - Ne želim se izjasniti
- 12. Zanimanje majke:
 - Radnica

- Službenica
- Stručnjakinja
- Rukovoditeljica
- Vlasnica poduzeća/Obrtnica
- Ne želim se izjasniti

13. Vrsta srednje škole koju ste pohađali

- gimnazija
- četverogodišnja strukovna škola
- trogodišnja strukovna škola

14. Etnički sastav obitelji

- Homogen – Hrvati
- Homogen – nacionalna manjina
- Etnički mješovit
- Ne želim se izjasniti

(1 – U potpunosti se ne slažem, 2- Ne slažem se, 3- Niti se slažem niti se ne slažem, 4-Slažem se, 5- U potpunosti se slažem).

15. Smatram da ću u budućnosti lako/ bez poteškoća pronaći posao u svojoj struci.

16. Vjerujem da u budućnosti neću morati brinuti o vlastitoj financijskoj stabilnosti i stabilnosti svoje obitelji.

17. Smatram da će mi visokoškolsko obrazovanje doprinijeti boljoj kvaliteti života.

18. Bojim se da ću u budućnosti ostati trajnije nezaposlen.

19. Smatram da ću teško pronaći posao u svojoj struci bez članstva u političkoj stranici.

20. Vjerujem da će u budućnosti steći značajan ugled u društvu.

(1- U potpunosti se ne odnosi na mene, 2- Ne odnosi se na mene, 3- Niti se odnosi niti se ne odnosi na mene, 4- Odnosi se na mene, 5- U potpunosti se odnosi na mene)

21. Religijska samoidentifikacija

- Uvjeren sam vjernik i prihvaćam sve što moja vjera uči.
- Religiozan sam, premda ne prihvaćam sve što moja vjera uči.
- Dosta razmišljam o tome, ali nisam siguran/na vjerujem li ili ne.
- Prema religiji sam ravnodušan/a.
- Nisam religiozan/na, iako nemam ništa protiv religije.

- Nisam religiozan/na i protivnik sam religije.

22. Vjerujem u Boga.

23. Imam osjećaj da me Bog čuva.

24. Religija mi pomaže da lakše podnosim životne probleme.

25. Bojim se božje kazne.

(1- U potpunosti se ne slažem, 5- U potpunosti se slažem)

26. Vjera i nacija su neraskidivo povezane.

27. Vjerska i nacionalna pripadnost se nikako ne mogu poistovjetiti.

28. Samo katolici mogu biti pravi Hrvati.

29. Za opstanak i sigurnost države bolje je da su svi državljani iste vjeroispovijesti.

(1- U potpunosti se ne slažem, 5- U potpunosti se slažem)

30. Sumnjam da će migrantima interesi naše države biti na prvom mjestu.

31. S porastom broja migranata bojim se da će se naš život promijeniti na gore.

32. Ne osjećam se ugodno u kontaktu sa migrantom.

33. Migranti predstavljaju prijetnju u ugrožavanju naše kulture, jezika i nacionalnih običaja.

34. Migranti su prijetnja nacionalnom identitetu.

35. Migranti se moraju prilagoditi kulturi domaćeg stanovništva.

36. Migranti ugrožavaju ekonomiju države.

37. Migranti predstavljaju prijetnju domaćem stanovništvu na tržištu rada jer oduzimaju radna mjesta domaćim državljanima.

38. Migranti pridonose povećanju stope kriminala.

39. U slučaju da migrantski i domaći radnik imaju jednake kvalifikacije, prednost treba uvijek dati domaćem radniku.

40. Smatram da su migranti dobrodošli u našu zemlju.

41. Imam otvorene i pozitivne stavove prema drugačijim nacijama i kulturama.

42. Smatram da bi broj migranata u našoj zemlji trebao: značajno porasti, malo porasti, ostati isti, malo smanjiti, značajno smanjiti.

43. Odredite razinu socijalnog kontakta s migrantom/doseljenikom (Odrediti najveću razinu bliskosti sa migrantom):

1. Usko srodstvo/bračni partner

2. Prijatelj
3. Susjed u ulici u kojoj živite
4. Kolega na poslu
5. Državljanin u zemlji u kojoj živite
6. Posjetitelj u zemlji u kojoj živite
7. Protjerao bih ga iz zemlje

Ispitanici trebaju označiti polje sa najvećim stupnjem bliskosti odnosno distance s obzirom na etničku skupinu.

Etničke skupine	Stupanj socijalne distance						
	1	2	3	4	5	6	7
Hrvati iz BiH							
Srbi							
Bošnjaci							
Albanci							
Makedonci							
Ukrajinci							
Migranti iz južnoazijskih zemalja (Indija, Bangladeš, Nepal...)							

10. Popis literature

1. Akcijski plan integracije i inkluzije 2021-2027 (2021). <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/bb47d489-a2b1-11eb-9585-01aa75ed71a1/language-hr> (27.11.2023.).
2. Alivernini, Fabio, Cavicchiolo, Elisa, Manganelli, Sara (2019). „Brothers, ants or thieves: students’ complex attitudes towards immigrants and the role of socioeconomic status and gender in shaping them“, *Social Psychology of Education*, 22: 629-647. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11218-019-09492-8>
3. Bernard, Aude, Perales, Francisco (2021). „Is Migration a Learned Behavior? Understanding the Impact of Past Migration on Future Migration“, *Population and Development Review*. <https://ideas.repec.org/a/bla/popdev/v47y2021i2p449-474.html> (15.9.2023.).
4. Berry, John W. (2001). „A Psychology of Immigration“, *Journal of Social Issues*, 57(3): 615–631. <https://typeset.io/papers/a-psychology-of-immigration-1fwokllzbb> (20.9.2023.).
5. Berry, John W., David L. Sam. (2014). "Multicultural societies", *The Oxford handbook of multicultural identity* 4 (2014): 97-117. https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=gAqKAwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA97&dq=multicultural+society&ots=jfeusjiHOM&sig=yIFa7XgdbmSNntoOgH9gKE6xO1g&redir_esc=y#v=onepage&q=multicultural%20society&f=false (20.9.2023.).
6. Bezinović, Petar, Ankica Marinović-Bobinac, i Dinka Marinović Jerolimov. 2005. „Kratka ljestvica religioznosti: validacija na uzorku adolescenata“. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja* 14(1-2): 35–53 <https://hrcak.srce.hr/16262> (3.12.2023.).
7. Božić Saša, Kuzmanović Boško, Barada Valerija (2013). „Strani radnici u Hrvatskoj: porijeklo, status, orijentacije“. *Migracijske i etničke teme* 29: 367-404. <https://hrcak.srce.hr/file/174184> (16.9.2023.).
8. Božić, Saša (1997). "Integracija i etnički odnosi hrvatskih migranata: Bečki slučaj", *Revija za sociologiju*, 28(1-2): 63-82. <https://hrcak.srce.hr/154514> (5.12.2023.).
9. Božić, Saša i Simona Kutli (2018). "Europska politika integracije migranata: od standardiziranja mjera za zemlje Europske unije prema integracijskom servisu

- utemeljenom na društvenoznanstvenim spoznajama", *Revija za sociologiju*, 48(1): 49-75. <https://hrcak.srce.hr/202185> (9.12.2023).
10. Božić, Saša, Burić, Ivan (2005). „Migracijski potencijal Hrvatske – mikroanalitički aspekti“, *Migracijske i etničke teme*, 21 (1-2): 9-33, <https://hrcak.srce.hr/file/8790> (13.9.2023.).
 11. Castles, Stephen (2010). „Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective“, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10): 1565–1586. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1369183X.2010.489381> (13.9.2023.)
 12. Cattell, Raymond B. (1942). „The Concept of Social Status“, *The Journal of Social Psychology*, 15(2): 293–308. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00224545.1942.9921538> (11.11.2023.).
 13. Centar za mirovne studije (2017). Istraživački izvještaj – Zastupljenost i indikatori diskriminacijskih i ksenofobičnih stavova u Republici Hrvatskoj u 2017. https://www.cms.hr/system/publication/pdf/98/Zastupljenost_i_indikatori_diskriminacijskih_i_ksenofobnih_stavova_u_Republici_Hrvatskoj_u_2017..pdf (1.11.2023.).
 14. Čačić-Kumpes, Jandranka, Gregurović, Snježana, Kumpes, Josip (2012). „Migracija, integracija i stavovi prema imigrantima u Hrvatskoj“, *Revija za sociologiju*, 42 (3), 305-336 <https://hrcak.srce.hr/103211> (25.9.2023.).
 15. Čičak-Chand, Ružica (1996). "Migracije i etničnost: osnovne značajke južnoazijske dijaspore u Velikoj Britaniji", *Migracijske i etničke teme* 12.4 (1996): 289-309. <https://hrcak.srce.hr/126882> (22.9.2023.)
 16. Davidov, Eldad, Seddig, Daniel, Gorodzeisky, Anastasia, Raijman, Raijman, Schmidt, Peter, Semyonov, Moshe (2019). „Direct and indirect predictors of opposition to immigration in Europe: individual values, cultural values, and symbolic threat“, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(3): 553–573. https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/168913/1/Davidov_Seddig_Gorodzeisky_Raijman_Schmidt_Semyonov_jmes.pdf (1.10.2023.).
 17. Državni zavod za statistiku, 2022. <https://podaci.dzs.hr/media/2cvicebj/stan-2022-2-1-migracija-stanovni%C5%A1tva-republike-hrvatske-u-2021.pdf>
 18. Ervasti, Heikki. "Attitudes towards foreign-born settlers: Finland in a comparative perspective." *Finnish Yearbook of Population Research* (2004): 25-44. https://www.researchgate.net/publication/267227387_Attitudes_Towards_Foreign-born_Settlers_Finland_in_a_Comparative_Perspective

19. Franc, Renata, Šakić, Vlado, Kaliterna-Lipovčan, Ljiljana (2010). „Percipirane posljedice doseljavanja i stav prema doseljavanju“, *Društvena istraživanja*, 19 (3): 421–440. <https://hrcak.srce.hr/file/84275> (29.9.2023.).
20. Gray, Breda (2006). „Migrant Integration Policy: A Nationalist Fantasy of Management and Control?“, *The Irish Migration, Race and Social Transformation Review* 1(1): 118-138.
https://www.researchgate.net/publication/228371803_Migrant_integration_policy_a_nationalist_fantasy_of_management_and_control (23.9.2023.)
21. Gregurović, Margareta, Kuti, Simona (2009). „Učinak socioekonomskog statusa na obrazovno postignuće učenika: Primjer PISA istraživanja, Hrvatska 2006“, *Revija za socijalnu politiku*, 17 (2): 179-196. <https://hrcak.srce.hr/55880> (15.11.2023.).
22. Gregurović, Margareta, Kuti, Simona, Župarić-Iljić, Drago (2016). „Stavovi prema migrantskim radnicima i tražiteljima azila u istočnoj Slavoniji: dimenzije, odrednice i razlike“, *Migracijske i etničke teme*, 32 (1): 91-122 <https://hrcak.srce.hr/clanak/232297> (26.9.2023.).
23. Gregurović, Snježana (2019). "The Impact of EU Citizenship on Migrant Integration. The Case of Highly Skilled Migrants from Southeast Europe in Brussels." *Etnološka tribina*, 49 (42): 102-121. (5.12.2023).
24. Hainmueller, Jens, Hopkins, Daniel J. (2014). „Public Attitudes Toward Immigration“, *Annual Review of Political Science*, 17(1): 225–249. https://www.researchgate.net/publication/260264224_Public_Attitudes_Toward_Immigration (25.9.2023.).
25. Hellwig, Timothy, Sinno, Abdulkader. (2016). „Different groups, different threats: public attitudes towards immigrants“, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(3), 339–358. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1369183X.2016.1202749> (23.9.2023.).
26. Ilišin, Vlasta (2014). „Uvod u istraživanje hrvatskih studenata“. U: Vlasta Ilišin (ur.) *Sociološki portret Hrvatskih studenata*. Zagreb, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 11-25.
<http://idiprints.knjiznica.idi.hr/158/1/Sociolo%20A1ki%20portret%20hrvatskih%20Ostudenata.pdf> (13.11.2023.).

27. Jovanović, Nikola (2014). „Islam i savremeni svet–religijske zabrane: primeri i prakse u svakodnevnom životu“, *Religija i tolerancija*, 12(21): 161-180. https://ceir.co.rs/images/stories/broj_21_formular/RIT21.pdf#page=163
28. Kalebić Maglica, Barbara, Švegar, Domagoj, Jovković, Mario (2017). "Odnos osobina ličnosti, efekta okvira i stavova prema migrantima." *Društvena istraživanja: Časopis za opća društvena pitanja* 27.3 (2018): 495-517. <https://hrcak.srce.hr/file/301783> (10.1.2024.)
29. Kasapović, M. (2011). „Pluralno i pluralističko društvo“, *Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku*, 2(7): 68-70. <https://hrcak.srce.hr/file/151558> (16.9.2023.)
30. Klarin, Mira, Krasicki, Arkadiusz (2020). "Religioznost i neke dimenzije psihološke dobrobiti kod mladih." *Nova prisutnost*, 18(2): 229-242. <https://hrcak.srce.hr/241325>
31. Koçak, Orhan. (2021). "The effects of religiosity and socioeconomic status on social distance towards refugees and the serial mediating role of satisfaction with life and perceived threat." *Religions* 12 (9): 737. <https://www.mdpi.com/2077-1444/12/9/737> (23.01.2024.).
32. Kumpes, Josip (2018). „Religioznost i stavovi prema imigrantima u Hrvatskoj“, *Migracijske i etničke teme*, 34 (3): 275-320 <https://hrcak.srce.hr/file/323671> (20.10.2023.).
33. Labus, Mladen (2005). „Vrijednosne orijentacije i religioznost“. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, 43(2 (168)): 383-408. <https://hrcak.srce.hr/33117> (22.10.2023.)
34. Lalić Novak, Goranka, Giljević Teo (2019). "Pravno i institucionalno uređenje integracije migranata u Republici Hrvatskoj – prema europskom modelu", *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, 10(1): 163-184. <https://hrcak.srce.hr/clanak/325248> (7.12.2023).
35. Lalić Novak, Goranka, Giljević Teo (2023). „Protokol postupanja prilikom integracije osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita“, *Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske*. <https://ljudskaprava.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Protokol%20postupanja%20prilikom%20integracije%20osoba%20kojima%20je%20odobrena%20me%C4%91unarna%20za%C5%A1tita.pdf> (22.01.2024.).

36. Majstorović, Nebojša (1998). „Interpersonalne vrednosti i socijalni status“. *Psihologija*, 31 (1-2): 67-78. https://www.researchgate.net/profile/Nebojsa-Majstorovic/publication/277220814_Interpersonal_values_and_social_status/links/5909cc45a6fdcc49616d2a81/Interpersonal-values-and-social-status.pdf (12.11.2023.).
37. Marinović Bobinac, Ankica (2005). „Dimenzija religioznog iskustva u Hrvatskoj: »šapat anđela« iz sociologijske perspektive“, *Sociologija sela*, 43 (2): 339-370 <https://hrcak.srce.hr/file/52692> (10.11.2023.).
38. Mesić, Milan (2002a). "Globalizacija migracija", *Migracijske i etničke teme*, 18 (1): 7-22. <https://hrcak.srce.hr/107346> (10.12.2023.).
39. Mesić, Milan (2002b). *Međunarodne migracije – tokovi i teorije*. Zagreb: Societas.
40. Mesić, Milan, Bagić, Dragan (2011). „Stavovi hrvatskih građana prema kulturnim različitostima“, *Migracijske i etničke teme*, 27 (1): 7-38. <https://hrcak.srce.hr/71140> (7.11.2023.).
41. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (2023). „Statistički podaci izdanih dozvola za rad i boravak u 2023. godini“. <https://mup.gov.hr/gradjani-281562/moji-dokumenti-281563/stranci-333/statistika-169019/169019> (15.12.2023.).
42. Newman, Ben J., Hartman, Todd K., Taber, Charles S. (2012). „Foreign Language Exposure, Cultural Threat, and Opposition to Immigration“, *Political Psychology*, 33(5): 635–657. https://eprints.whiterose.ac.uk/93383/1/PP_CondAcceptManuscript_2011_Author%20OID.pdf (1.10.2023.).
43. Popović, Nella (2015). „Imigracijska politika Europske unije na testu izbjegličke krize“, *Političke analize*, 6(23): 30-35. <https://hrcak.srce.hr/151264> (18.01.2024.).
44. Potočnik, Dunja (2014). „Socijalni status studenata“. U: Vlasta Ilišin (ur.) *Sociološki portret Hrvatskih studenata*. Zagreb, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. <http://idiprints.knjiznica.idi.hr/158/1/Sociolo%20A1ki%20portret%20hrvatskih%20Ostudenata.pdf> (17.11.2023.).
45. Rattray, Janice, Jones, C. Martyn (2007). Essential elements of questionnaire design and development. *Journal of Clinical Nursing* 16(2): 234-243. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17239058/> (10.12.2024.).
46. Rogošić, Silvia (2018). „Socio-ekonomski status i socijalni kapital kao čimbenici obrazovnog uspjeha na visokoškolskoj razini: primjer studenata odgojiteljskog studija“, *Metodički ogledi*, 25 (1), 27-46. <https://hrcak.srce.hr/217454> (16.11.2023.).

47. Schweitzer, Robert, Perkoulidis, Shelley A., Krome, Sandra L. i Ludlow, Chris N. (2005). „Attitudes towards Refugees: The Dark Side of Prejudice in Australia“. *Australian Journal of Psychology*, 57 (3): 170-179. <https://www.researchgate.net/publication/27465626> Attitudes towards Refugees The Dark Side of Prejudice in Australia (5.11.2023.).
48. Stewart, Daniel (2005). „Social Status in an Open-Source Community“, *American Sociological Review*, 70(5): 823–842. <https://www.proquest.com/docview/218806561> (12.11.2023.).
49. Šram, Zlatko (2008). „Etnocentrizam, autoritarne tendencije i religioznost: relacije na uzorku zagrebačkih studenata“, *Migracijske i etničke teme*, 24 (1-2): 49-66. <https://hrcak.srce.hr/26286> (3.10.2023.)
50. Šram, Zlatko (2010). „Etnocentrizam, percepcija prijatnje i hrvatski nacionalni identitet“, *Migracijske i etničke teme*, 26 (2): 113-142 <https://hrcak.srce.hr/60862> (30.9.2023.).
51. Učkar, Tjaša (2017). *Migracijska politika EU. Nove artikulacije isključivanja u 21. stoljeću*. Ljubljana: Sandorf.
52. Van der Bracht, Koen, Van de Putte, Bart, Verhaeghe, Pieter - Paul (2013). „God bless our children? The role of generation, discrimination and religious context for migrants in Europe“, *International migration*, 51(3): 23-37. <https://www.researchgate.net/publication/263651658> God Bless Our Children The Role of Generation Discrimination and Religious Context for Migrants in Europe
53. Weber, Hannes (2015). „National and regional proportion of immigrants and perceived threat of immigration: A three-level analysis in Western Europe“, *International Journal of Comparative Sociology*, 56(2): 116–140. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0020715215571950> (2.10.2023.).
54. Wolpert, Julian (1965). „Behavioral aspects of the decision to migrate“, *Papers of the Regional Science Association*, 15(1): 159–169. <https://link.springer.com/article/10.1007/BF01947871> (14.9.2023.).